

Kapitulli 2 Politikadhe instrumentet monetare

2.1. ZHVILLIMET NË POLITIKËN MONETARE

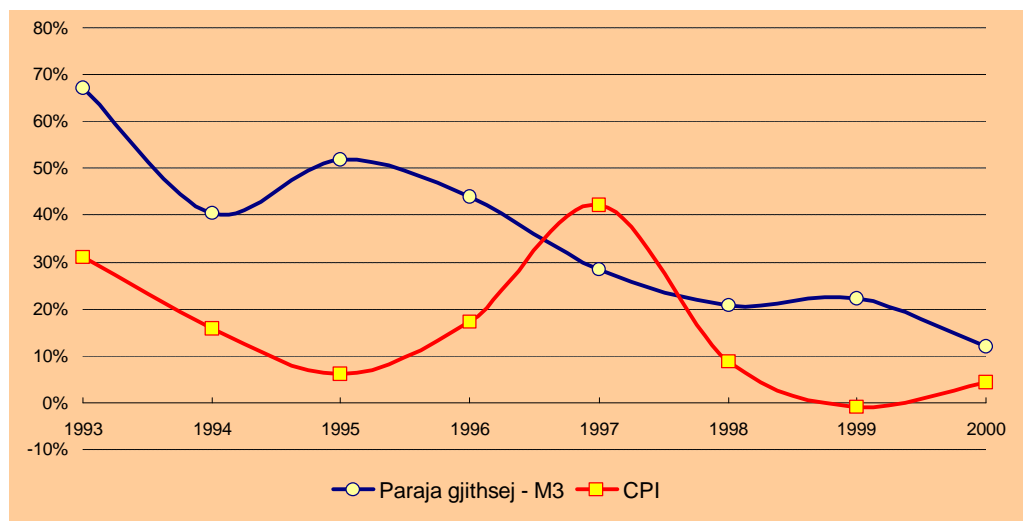
Në bazë të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, Banka e Shqipërisë është autoriteti përgjegjës për zbatimin e politikës monetare. Ligji “Për Bankën e Shqipërisë” përcakton qartë fushën e veprimit të politikës monetare; ajo është **arritja dhe ruajtja e stabilitetit të çmimeve**. Objektivat e tjerë të politikës monetare janë të kushtëzuar nga plotësimi i këtij objektivi, ose në funksion të plotësimi të objektivit kryesor.

Stabiliteti i çmimeve konsiderohet si një ndër karakteristikat thelbësore të një ambienti makroekonomik të shëndoshë, i aftë për të garantuar rritje të qëndrueshme ekonomike për periudha afatgjata. Politika monetare e Bankës së Shqipërisë nuk mund të shikohet e ndarë nga kushtet konkrete dhe masat makroekonomike, që kanë lidhje me politikën fiskale dhe me reformën strukturore të ekonomisë. Ajo është pjesë e një programi të gjerë makroekonomik afatmesëm, i cili parashikon edhe mbështetjen e organizmave financiarë ndërkombëtarë.

Për vitin 2000 objektivi për inflacionin ka qenë kufizimi i rritjes së indeksit të çmimeve të konsumit, IÇK, në kufijtë 2 deri në 4 për qind. Përcaktimi i objektivit të politikës monetare për stabilitetin e çmimeve, në formën e një bande të ngushtë dhe në nivele të ulëta, reflektonte jo vetëm synimin e Bankës së Shqipërisë për një nivel të ulët inflacioni, por ai mbante parasysh situatën makroekonomike të fillimvitit si dhe atë të periudhës 1998 – 1999, një periudhë dyvjeçare rritjeje ekonomike dhe inflacioni të ulët.

Banka e Shqipërisë ka synuar kontrollin e rritjes së ofertës monetare në një nivel të diktuar nga nevojat për rritje ekonomike dhe objektivi për inflacionin. Niveli i ofertës monetare përbën edhe objektivin e ndërmjetëm të politikës monetare. Inflacioni konsiderohet, si rregull i përgjithshëm, si një fenomen monetar dhe ekzistenca e tij në periudha afatgjata bëhet e mundur vetëm në kushtet e ekzistencës së bilanceve më të mëdha të parasë reale se ato të kërkuara nga publiku.

Gjatë vitit 2000, oferta monetare dhe treguesit më të rëndësishëm makroekonomikë ishin, përgjithësisht, sipas vlerave të programuara. Po kështu, edhe indeksi i çmimeve të konsumit ishte poshtë vlerave të parashikuara gjatë gjithë muajve të vitit 2000, me përjashtim të muajit dhjetor.

Grafiku 17. Oferta e parasë (ndryshimi vjetor në përqindje).

Ky indeks, në muajin nëntor, shënonte një rritje prej 1.8 për qind mbi baza vjetore, ndërkohë që në dhjetor ai kërceu në 4.2 për qind. Në këto kushte, arsyet e kësaj rritjeje duhen kërkuar, ndër të tjera, edhe te motivet spekulative të rritjes së çmimeve në prag të festave të fundvitit dhe jo vetëm te rritja e ofertës monetare.

Megjithëse është e vërtetë se oferta monetare nuk ka patur një rritje lineare gjatë vitit 2000, përsëri karakteri i luhatshëm i saj nuk mund të shpjegojë plotësisht rritjen e menjëhershme të IÇK-së në dhjetor. Për më tepër, rritja e ofertës monetare ka qenë, përgjithësisht, në nivelet e parashikuara.

2.1.1. PROGRAMI MONETAR DHE OBJEKTIVAT SASIORË.

Ekonomia shqiptare po lëviz në përputhje me direktivat e programit afatmesëm trevjeçar të zhvillimit makroekonomik të vendit. Ky program gëzon dhe mbështetjen e institucioneve financiare ndërkombëtare, formalizimi i të cilës është arritur me nënshkrimin e një marrëveshjeje të re të mbështetjes, në dhjetor të vitit 1999, midis autoriteteve monetare dhe përfaqësuesve të organizatave financiare ndërkombëtare, FMN dhe BB.

Kjo marrëveshje e re është vazhdim i marrëveshjes ESAF-2, që funksionoi gjatë periudhës 1998 – 1999, dhe quhet Marrëveshje për Reduktimin e Varfërisë dhe Rritjen Ekonomike (PRGF). Viti 2000 përfaqëson vitin e fundit për të cilin është nënshkruar programi.

Ky program, duke qenë një plan masash veprimi dhe vendimmarrjesh për një periudhë trevjeçare nëpër të cilin duhet të kalojë ekonomia e Shqipërisë, ka parashikuar një kuadër të plotë reformash të thella strukturore, përfshirë dhe drejtimet kryesore të konsolidimit fiskal të vendit dhe të përmirësimit të pozicionit të jashtëm të tij.

Edhe politika monetare ka rolin e saj në këtë program, konkretizimi i tij do të arrihet në qoftë se respektohen tre objektivat sasiore të mëposhtëm:

- kufiri i poshtëm për nivelin e rezervës ndërkombëtare neto të Bankës së Shqipërisë,
- kufiri i sipërm për nivelin e mjeteve të brendshme neto të Bankës së Shqipërisë,
- kufiri i sipërm për nivelin e kredisë neto të sistemit bankar për qeverinë.

2.1.1.1. REZERVA NDËRKOMBËTARE NETO E BANKËS SË SHQIPËRISË.

Një ndër objektivat kryesorë në hartimin dhe në zbatimin e politikës monetare dhe të programit monetar të Bankës së Shqipërisë është ruajtja e një pozicioni të ekuilibruar valutore të vendit. Për të garantuar ruajtjen e një pozicioni të arsyeshëm valutore, Banka e Shqipërisë përcakton një objektiv për rezervën ndërkombëtare neto të Bankës së Shqipërisë në formën e kufirit të poshtëm.

Me qëllim që të kemi një bazë të qëndrueshme për të vlerësuar arritjet e Bankës së Shqipërisë në këtë drejtim, në vlerësimin e nivelit të rezervës valutore, kursi i dollarit amerikan kundrejt lekut mbahet konstant, në nivelin e regjistruar në muajin dhjetor të vitit 1999.

Niveli i rezervave valutore neto, gjatë vitit 2000, ka qenë mbi kufirin e vendosur për to. Rritja mbi baza vjetore e këtyre rezervave është e ndjeshme, rreth 174 milionë USD, ndërkohë që objektivi për rritjen e tyre ishte afërsisht 79 milionë USD. Në dhjetor, niveli i rezervës arriti në 445.9 milionë USD ose 94.3 milionë USD mbi objektivin.

Rritja më e madhe e rezervës ka ndodhur në gjashtëmuorin e dytë. Gjatë kësaj periudhe ajo është rritur me 138.7 milionë USD ndërkohë që në gjashtëmuorin e parë, rritja e saj ishte më “modeste”, 35.4 milionë USD.

Shkaku kryesor i rritjes së rezervës mund të identifikohet në hyrjet e mëdha të valutës gjatë kësaj periudhe në formën e granteve dhe të kredive të huaja si dhe në blerjet e valutës nga ana e Bankës së Shqipërisë sidomos gjatë gjashtëmuorit të dytë.

Megjithëse Banka e Shqipërisë zbaton një regjim luhatës të lirë të kursit të këmbimit, ajo përsëri ruan të drejtën të shesë dhe të blejë në tregun valutore, sidomos në përgjigje të lëvizjeve spekulative afatshkurtra ose për të ndikuar mbi nivelin ose përbërjen e rezervës valutore.

Në transaksionet valutore që Banka e Shqipërisë ka kryer gjatë vitit 2000, ka patur si partner kryesor Ministrinë e Financave, ndërkohë që nuk kanë munguar dhe transaksionet me bankat tregtare. Transaksionet me bankat e nivelit të dytë kanë patur një peshë më të vogël dhe duhet theksuar se në gjysmën e parë të vitit ato kanë qenë të orientuara nga shitja e valutës.

2.1.1.2. MJETET E BRENDSHME NETO TË BANKËS SË SHQIPËRISË.

Mjetet e brendshme neto të Bankës së Shqipërisë shprehin shumën e pretendimeve ndaj qeverisë dhe bankave të nivelit të dytë. Ato, së bashku me rezervat ndërkombëtare neto, formojnë bazën monetare. Mjetet e brendshme neto të Bankës së Shqipërisë, në fund të vitit 2000 rezultuan në nivelin 68 miliardë lekë ose diçka më pak se 13 miliardë lekë nën kufirin e sipërm të vendosur për to.

Ekzistenca e këtij kufizimi lidhet drejtpërdrejt me ruajtjen e stabilitetit të çmimeve, përderisa qëllimi kryesor i tij është kontrolli i krijimit të likuiditeteve të tepërta në sistemin bankar.

Rezervat e tepërta të sistemit bankar, gjatë pjesës së parë të vitit, kanë qenë në nivele të ulëta dhe janë rritur mjaft gjatë pjesës së dytë të tij. Në mbështetje të politikës së saj për të mbajtur një sasi optimale¹⁹ të likuiditetit në sistem, Banka e Shqipërisë ka tërhequr një pjesë të këtij likuiditeti me anë të ankandeve të marrëveshjeve të riblerjes. Ky është shkaku që në fund të vitit 2000 portofoli i *repo*-ve i Bankës së Shqipërisë regjistronte mesatarisht 5,2 miliardë lekë.

Financimi i deficitit buxhetor, nga ana e Bankës së Shqipërisë, ka qenë në përputhje me parashikimin. Megjithatë, edhe gjatë vitit 2000, shpërndarja e këtij financimi në mënyrë të njëtrajtshme në harkun kohor të një viti mbeti përsëri problem.

2.1.1.3. KREDIA NETO E SISTEMIT BANKAR PËR QEVERINË.

Kredia neto e sistemit bankar për qeverinë shpreh pretendimet e sistemit bankar ndaj qeverisë. Objektivi për to, në formën e kufirit të sipërm, vendoset në përputhje me projektbuxhetin e qeverisë për vitin në fjalë.

Në fund të vitit 2000, gjendja e pretendimeve neto të sistemit bankar ndaj qeverisë rezultoi poshtë kufirit të sipërm të vendosur për të, për rreth 3 miliardë lekë.

Financimi i deficitit buxhetor nëpërmjet emetimit të bonove të thesarit në tregun primar ishte 14 miliardë lekë. Pjesa tjetër e tij u mbulua nga kredia direkte e Bankës së Shqipërisë dhe të ardhurat e privatizimit të sektorëve të ekonomisë.

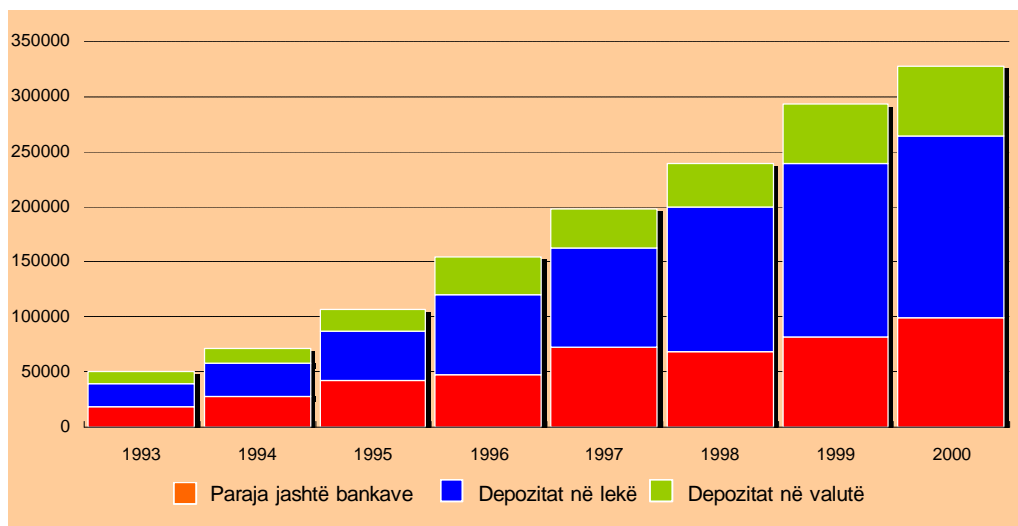
2.1.2. PARAJA.

Bazuar në parashikimet e fillimit të vitit 2000 për, (i) një rritje prej rreth 8 për qind të ekonomisë reale dhe, (ii) një objektiv për inflacionin në kufijtë 2 deri në 4 për qind, Banka e Shqipërisë programoi një rritje të ofertës monetare në kufijtë 12 për qind.

Oferta monetare, gjatë vitit 2000, është rritur me 12 për qind (shih grafikun 13), që në terma absolutë do të thotë 35.2 miliardë lekë. Megjithatë, duke konfirmuar një prirje të vërejtur gjatë këtyre viteve, rritja e ofertës monetare nuk ka qenë e njëtrajtshme gjatë gjithë vitit.

---

¹⁹ Banka e Shqipërisë bashkë me Ministrinë e Financave kanë ngritur Nënkomitetin e Administrimit të Huave të Brendshme, një funksion i të cilit është parashikimi i nivelit të rezervave të tepërta të sistemit dhe planifikimi i masave për optimizimin e tij.

Grafiku 18. Struktura e ofertës së parasë (në milionë lekë).

Ajo ka qenë e dobët gjatë gjashtëmujorit të parë të vitit dhe ka fituar ritëm të ri rritjeje gjatë gjashtëmujorit të dytë (vetëm 2.4 pikë për qind e rritjes vjetore së M3 i përket gjashtëmujorit të parë). Kjo e dhënë flet qartë për faktin, se oferta monetare nuk ka një rritje simetrike sipas tremujorëve. Një ndikim të madh në këtë sjellje të ofertës monetare ka patur përqëndrimi i financimit të deficitit buxhetor në muajt e fundit të vitit. Vetëm gjatë muajit dhjetor, është realizuar afërsisht 22 për qind e këtij financimi, ose 4.4 miliardë lekë. Ky fakt sjell edhe shmangie të raporteve të agregatëve monetarë, në fund të vitit, nga ecuria vjetore e tyre.

2.1.2.1. PËRBËRËSIT E OFERTËS SË PARASË.

Elementet përcaktuese, që kanë dhënë kontributin kryesor në rritjen e ofertës së parasë (M3) gjatë këtij viti janë depozitat në valutë dhe paraja jashtë bankave (shih grafikun 12).

Tabela 9. Ndryshimet në strukturën e M3 (në %).

Treguesi	dhjetor 1999	qershor 2000	ndryshimi në M3	dhjetor 2000	ndryshimi në M3
PJB/M3	27.8	28.54	+0.74	30.30	+2.5
DL/M3	54.1	52.42	-1.68	50.30	-3.8
DV/M3	18.1	19.04	+0.94	19.40	+1.3

Pirja e paraqitur në tabelën më sipër ka mbizotëruar në gjithë vitin dhe në pjesën e dytë të tij ka qenë më e fortë. Rritjen më të madhe ndër agregatët monetarë, në terma absolutë dhe relativë, e ka patur paraja jashtë bankave me rreth 22 për qind ose afërsisht 18 miliardë lekë, duke zhvendosur raportin e saj me totalin e ofertës monetare nga 27.8 për qind, që ishte në fillim të vitit në 30.3 për qind në fund të muajit dhjetor. Ashtu si dhe vitet e kaluara, muaji me rritjen më të madhe të parasë jashtë bankave mbetet muaji dhjetor, i cili në pjesën më të madhe, pasqyron nivelin e lartë të financimit të deficitit buxhetor.

Për rrjedhim, pritjet që në muajt e parë të vitit 2001, një pjesë e parasë jashtë bankave të kthehet në sistemin bankar, kryesisht në formën e depozitave pa afat.

Depozitat në lekë, mbi baza vjetore, shënojnë një rritje vetëm 4.4 për qind ose afërsisht 6.9 miliardë lekë në vlerë absolute. Ndërkohë, depozitat në valutë²⁰ kanë patur një rritje prej 19.5 për qind që rezulton në një rritje prej 10.4 miliardë lekësh në terma absolute. Vlen të theksohet fakti se gjatë gjashtëmujorit të parë depozitat në lekë kanë patur ulje ndërsa depozitat në valutë kanë patur rritje të ndjeshme. Pjesa e dytë e vitit ka regjistruar rritje më modeste të depozitave në valutë dhe një rifillim të rritjes së depozitave në lekë.

2.1.2.2. NDIKIMI I SEKTORËVE TË EKONOMISË NË DINAMIKËN E OFERTËS SË PARASË.

Gjatë vitit 2000, sektorët e ndryshëm të ekonomisë kanë dhënë kontribute të ndryshme në krijimin e ofertës së parasë.

Të dhënat statistikore të strukturës sektoriale të depozitave tregojnë se depozitat e individëve janë rritur ndjeshëm në krahasim me depozitat e sektorëve të tjerë, duke dhënë kontributin kryesor në rritjen e parasë me 15.9 miliardë lekë. Kontributi i sektorit privat llogaritet në rritje në masën 1.4 miliardë lekë, ai i sektorit publik me rënie prej 0.9 miliardë lekësh.

Tabela 10. Shpërndarja e depozitave sipas sektorëve (në milionë lekë).

Vitet	Depozita pa afat në lekë			Depozita me afat në lekë			Depozita në valutë		
	Publik	Privat	Individ	Publik	Privat	Individ	Publik	Privat	Individ
1999	7,706	12,335	1,627	425	3,458	132,775	10,049	11,447	31,715
2000	7,184	15,161	2,460	839	720	138,897	10,025	12,823	40,756
Ndry.	- 522	+2,826	+ 833	-414	-2,738	+6,122	- 24	+1,376	+9,041

Këto zhvillime tregojnë se depozitat e individëve, të cilat kanë një efekt të rëndësishëm në formimin e tendencës së ofertës së parasë (M3) dhe vlerësohen si grup i qëndrueshëm, vazhdojnë të jenë përcaktuese në krijimin e M3. Ndërsa sektorët e tjerë të ekonomisë, që ndikojnë kryesisht në luhatjet e depozitave me likuiditet të lartë, kanë një kontribut më të ulët.

Motivi i individëve për rritjen e kursimeve duket se ka patur prirje si në drejtim të rritjes së kursimeve në lekë (me 6.1 miliardë lekë), ashtu edhe në valutë me (9 miliardë lekë) me një dominim të kësaj të fundit. Në ndryshim nga individët, biznesi i përdor mjetet financiare për qëllime transaksioni dhe njëkohësisht kërkon që pjesërisht nevojat e tij t'i mbulojë me kredi. Zhvillimet në depozitat²¹ e vendosura nga ky sektor²² nxjerrin në pah rolin ndërmjetësues të bankave në zhvillimin dinamik të ekonomisë. Si paraqitet gjendja duke marrë në konsideratë këtë fakt?

²⁰ Ngushtimi i intervalit midis normave të interesit të depozitave në lekë dhe në valutë ka qenë arsyeja kryesore e rritjes së raportit të depozitave në valutë ndaj totalit të depozitave. Ky raport kaloi nga 25.2 për qind, në fillim të vitit, në 27.8 për qind në fund të tij.

²¹ Depozitat pa afat, historikisht, kanë përbërë një grup shumë të luhatshëm, e, për rrjedhim, krahasimi i gjendjes së tyre në dy periudha të ndryshme mund të mos pasqyrojë saktësisht ecurinë e këtyre depozitave. Volumi i tyre rritet dhe ulet brenda vitit ndikuar nga zhvillimet sezonale, cikli tregtar, kalimi i veprimeve gjatë fundvitit nga buxheti i shtetit etj..

²² Sektori i biznesit, në përgjithësi, ndahet më tej në sektor privat dhe sektor publik (shtetëror).

Që në vështrim të parë duket se kemi një zhvendosje të depozitave të biznesit privat nga ato me afat në llogari korente në depozita pa afat. Për më tepër, duket se në vendimet e tij, biznesi ka preferuar kursimin në valuta të huaja, gjë që manifestohet në rritjen e gjendjes së depozitave në valutë të vendosura nga ky sektor, në masën 1,4 miliardë lekë.

Krejt ndryshe paraqiten zotërimet e sektorit shtetëror, të cilat në totalin e depozitave shënuan një rënie me afërsisht 1 miliard lekë, rënie e cila ishte e pranishme në të gjitha llojet e depozitave. Niveli i lartë i parasë jashtë bankave dhe rritja, jo shumë e lartë, e tepricës së depozitave pa afat në lekë, lënë të kuptojmë se lidhjet midis sektorit real të ekonomisë dhe sektorit bankar nuk janë të larta. Si rrjedhim, një pjesë e nevojave për transaksione në lekë të bizneseve vazhdojnë të plotësohen jashtë sistemit bankar në *cash*.

2.1.3. DEPOZITAT.

2.1.3.1. DEPOZITAT E KURSIMIT NË LEKË.

Depozitat me afat në lekë, në fund të vitit 2000, mbetën përsëri zëri me peshën më të madhe në totalin e ofertës së parasë me 49,4 për qind. Pjesa më e madhe e tyre ishte vendosur në Bankën e Kursimeve, e cila në fund të muajit dhjetor arriti 37.3 për qind të ofertës së parasë, por rreth 4 pikë përqindjeje më e ulët se viti i mëparshëm.

Në ndryshim nga vitet e mëparshme, viti 2000 në tërësi ka shënuar ritmin mesatar mujor më të ulët të rritjes së depozitave me afat në lekë. Kështu, ritmi mesatar mujor i rritjes, për vitin 2000, ishte 0.3 miliardë lekë nga 1.7 miliardë lekë, gjatë vitit 1999. Teprica e depozitave me afat në lekë është rritur nga 136.6 miliardë lekë, në muajin dhjetor 1999, në 140.4 miliardë lekë, në dhjetor 2000. Sjellja e depozitave në sistem, gjatë kësaj periudhe, reflekton ndikimin e shumë faktorëve. Një pjesë e tyre është e vështirë që të indentifikohen ose t'u matet efekti për faktin se, statistikat për treguesit realë të ekonomisë mungojnë ose janë shumë të varfra. Pavarësisht nga këto vështirësi, Banka e Shqipërisë ka mundur të identifikojë disa nga faktorët që kanë ndikuar në rënien e ritmit të rritjes së depozitave të kursimit në lekë.

1. Ulja e vazhdueshme dhe graduale e nivelit të normave të interesave për depozitat me afat në lekë duke filluar nga viti 1998 dhe në vazhdim.

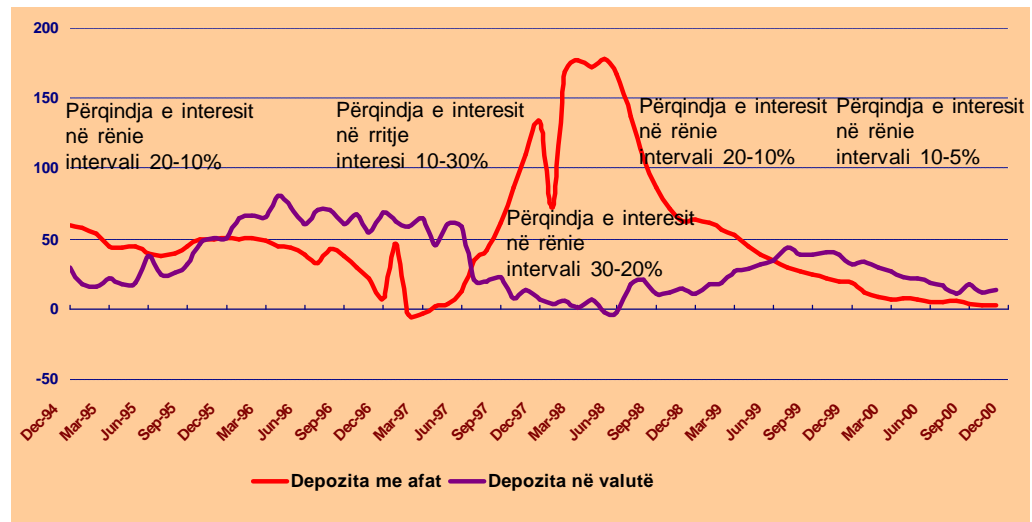
Individët për herë të parë, në traditën e vendosjes së kursimeve në bankë, u ballafaquan me nivelin më të ulët të interesave për depozitat në lekë. Në këtë mënyrë sinjalet e Bankës së Shqipërisë në drejtim të zbutjes së politikës monetare duket se kanë gjetur pasqyrimin e tyre në sjelljen²³ e investitorëve dhe veçanërisht te kursimtarët e vegjël. Megjithatë, duhet pranuar se alternativat e investimit të fondeve të lira janë të pakta dhe ekzistojnë alternativa joformale me shkallë të lartë rreziku.

²³ Siç duket dhe nga grafiku 3., sjellja e individëve në Shqipëri është e atillë që depozitim në valutë e ruan si një alternativë të fuqishme të mbajtjes së kursimeve në ato periudha, kur kemi ulje të interesit dhe paqartësi politike.

Vlerësohet që një pjesë e fondeve të lira të drejtohet në kapitalizimin e biznesit privat, një pjesë tjetër në formë borxhi po tek biznesi privat, pa harruar të përmendim që kemi një rritje të numrit dhe të shumave që individët investojnë në bono thesari etj.. Nga ana tjetër, klima e investimit do të përmirësohej më shumë nëse ulja e kostos së fondeve për bankat do të shoqërohej dhe me uljen e pritshme të normave të kredisë.

2. Rritja e depozitave në të kaluarën ka qenë në nivele shumë të larta.

Nuk mund të thuhet me saktësi se cili është niveli optimal i rritjes së depozitave në lekë në sistem. Gjatë gjithë periudhës tetëvjeçare që lamë pas, interesat e ofruara kanë qenë shumë të larta e, për rrjedhim, edhe prurjet në formë depozitash ishin të larta. Është e kuptueshme që në rrethana të tjera, kur inflacioni është në nivele të ulëta për një periudhë të gjatë kohe, askush nuk mund të presë rritje të tilla si ato, të verifikuara në vitet 1994, 1995, 1998 etj..

Grafiku 19. Rritja vjetore e depozitave (dhjetor 1994-nëntor 2000; ndryshimi 12-mujor në %).

3. Ndërthurja e politikës dhe efekti psikologjik mbi publikun.

Megjithëse rasti konkret është tërësisht i pamatshëm, përsëri propaganda e muajve të parë të vitit, mbi gjoja pasigurinë e depozitave në Bankën e Kursimeve, ka patur një efekt negativ të drejtpërdrejtë në motivimin e individëve për vendosjen kursimeve në lekë në bankën më të madhe në vend. Edhe pse efektin më të madh ky faktor e dha, menjëherë, në gjashtëmujorin e parë të vitit 2000, efekti i tij në mënyrë inerciale, u ndje edhe gjatë tremujorit të tretë.

4. Moskaptalizimi i të ardhurave nga interesi në depozita.

Ulja e normave të interesit ka bërë që të ardhurat nga interesi që kapitalizohen të vijjnë duke u reduktuar dhe për pasojë kanë ulur ritmin e shtimit të depozitave.

2.1.3.2. STRUKTURA E DEPOZITAVE NË LEKË.

Struktura e depozitave të kursimit në lekë vazhdon të dominohet nga depozitat me afat maturimi tremujor. Dominimi i depozitave me afat nga ky maturitet e ul shkallën e qëndrueshmërisë së tepricës së depozitave të kursimit.

Tabela 11. Peshat e depozitave me afat në lekë.

Treguesi	1999	2000
Njëmujor	0.5	1.3
Tremujor	53.9	52.0
Gjashtëmujor	7.0	8.4
Dymbëdhjetëmujor	38.6	38.0

Kjo lloj strukture në depozitat sipas afatit të maturimit më tepër është strukturë e trashëguar. Si pasojë e ngjarjeve të vitit 1997 dhe për të thithur depozita në sistemin bankar, Banka e Shqipërisë aplikoi një strukturë normash interesi, që favorizonte vendosjen e fondeve në depozita me afat tremujor. Pranimet e reja të depozitave, për vitin 2000, tregojnë për ndryshim të prirjes së depozituesve përsa i përket afatit të vendosjes së depozitave. Megjithatë, ende nuk mund të thuhet nëse preferenca bie mbi depozitimet afatshkurtra apo ato afatgjata.

Politika e Bankës së Shqipërisë në fushën e normave të interesit për depozitat me afat në lekë, gjatë vitit 2000, ka qenë **orientimi i strukturës së normave të interesit për depozitat me afat në lekë drejt atyre me maturitet afatgjatë**, në favor të depozitave dymbëdhjetëmujore. Kjo politikë, lidhur me strukturën kohore të normave të interesit do të ndikojë në krijimin e një strukture të depozitave të dominuar nga depozitat me afat më të lartë se sa tre muaj. Si rrjedhim, do të rritet edhe qëndrueshmëria e kësaj pjese të ofertës së parasë.

2.1.3.3. KONTRIBUTI I BANKAVE TREGTARE NË RRIJTJEN E DEPOZITAVE NË SISTEM.

Kontributi i bankave tregtare në rritjen e depozitave në sistem, ndonëse në shifra të ulëta, ka njohur ndryshime gjatë vitit 2000. Bankat tregtare me kapital privat dhe të përbashkët kanë rritur pjesën e depozitave gjithsej ndaj totalit të depozitave gjithsej të sistemit bankar. Kështu, pjesa e depozitave gjithsej të bankave tregtare me kapital privat dhe të përbashkët ndaj totalit të depozitave të sistemit ka arritur në 19.26²⁴ për qind, në dhjetor të vitit 2000, nga 13.4 për qind, në dhjetor të vitit 1999.

E njëjta tendencë ruhet si për pjesën e depozitave në lekë ashtu edhe të depozitave në valutë. Konkretisht, pjesa e depozitave në lekë të bankave tregtare me kapital privat dhe të përbashkët ndaj totalit të depozitave në lekë të sistemit është rritur nga 3.75 për qind, në fund të vitit 1999, në 8.59 për qind, në dhjetor të vitit 2000. Pjesa e depozitave në valutë të këtyre bankave ndaj totalit të depozitave në valutë të sistemit ka arritur në nivelin rreth 45 për qind kundrejt 39.6 për qind, në fund të vitit 1999.

²⁴ Për efekt krahasimi Banka Kombëtare Tregtare e cila është privatizuar, është marrë në llogaritje si bankë shtetërore.

Tabela 12. Pëshja e depozitave të çdo banke ndaj totalit të sistemit në vitin 2000 (në %).

Bankat	Depozitat gjithsej		Depozitat në lekë		Depozitat në valutë	
	Qershor	Dhjetor	Qershor	Dhjetor	Qershor	Dhjetor
Banka e Kursimeve	73.0	71.0	85.2	83.0	40.7	41.3
Banka Kombëtare Tregtare	9.8	9.7	8.5	8.4	13.8	13.6
Banka Italo Shqiptare	3.6	3.5	0.8	1.0	11.5	10.2
Banka Dardania	0.2	0.1	0.0	0.0	0.6	0.4
Banka arabe	0.4	0.2	0.0	0.0	1.4	0.5
Banka Kombëtare e Greqisë	2.3	2.3	1.0	1.0	2.7	2.7
Banka Tirana	4.0	4.3	2.1	2.4	9.5	9.5
Banka Tregtare Ndërkombëtare	0.3	0.4	0.1	0.2	0.9	1.0
Banka Alfa Kredit	1.7	2.1	0.8	1.2	4.2	4.8
Banka amerikane e Shqipërisë	3.6	4.6	0.8	1.6	11.6	12.6
Banka Fefad	1.2	1.4	0.6	1.0	2.9	2.3
Banka e Parë e investimeve	0.0	0.1	0.0	0.0	0.0	0.2
Banka Ndërtregtare	0.1	0.3	0.1	0.2	0.1	0.9
Totali	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Si rregull, prirja e publikut duhej të ishte e njëjtë ndaj të gjitha bankave që veprojnë në Shqipëri. Në kushtet kur në vend ende nuk ka të miratuar një skemë të sigurimit të depozitave, vendosja e parave në këtë formë investimi paraqet të njëjtin rrezik. Po kështu, edhe normat e mbikëqyrjes aplikohen në mënyrë uniforme në të gjitha bankat duke mos krijuar kosto apo përfitime shtesë për asnjë prej tyre. Nëse merren parasysh normat e interesit, atëherë mund të thuhet se publiku duhej të ishte më i prirur që të depozitonte në bankat private dhe me kapital të përbashkët, normat e të cilave janë diçka më të larta. Megjithatë, publiku ende është i prirur për të depozituar në Bankën e Kursimeve. Është e vështirë të besosh se kjo sjellje diktohet nga parimi “shumë e madhe për të falimentuar”. Besojmë se sjelljen e publikut shqiptar ende e drejton fakti që Banka e Kursimeve është pronë shtetërore si dhe shtrirja e saj e gjerë në të gjithë vendin.

2.1.4. ECURIA E KËRKESËS PËR PARA.

Pjesa më e madhe e rritjes së ofertës monetare, gjatë vitit 2000, ishte në formën e rritjes së mjeteve valutore neto të sistemit bankar, duke pasqyruar rritjen e madhe si të depozitave në valutë të sistemit bankar ashtu dhe të mjeteve valutore neto të Bankës së Shqipërisë. Mjetet valutore neto të Bankës së Shqipërisë u rritën rreth 25 miliardë lekë, gjatë vitit 2000, duke përbërë rreth 82 për qind të rritjes totale të mjeteve valutore neto. Hyrjet e valutës gjatë kësaj periudhe i kanë kaluar parashikimet. Ato kanë ardhur si pasojë e ndihmave dhe e kredive të huaja si dhe e blerjes neto të valutave nga ana e Bankës së Shqipërisë.

Faktori tjetër, që ndikon në rritjen e ofertës monetare shfaqet në formën e rritjes së mjeteve të brendshme neto të sistemit bankar, e cila gjatë vitit 2000, shënoi një nivel rritjeje në masën 26.1 miliardë lekë.

Ndryshe nga vitet e mëparshme kemi një përmirësim të raportit të përdorimit të kredisë sipas sektorëve. Megjithatë, parë nga këndvështrimi i nevojave të rritjes ekonomike, një peshë specifike prej 76.7 për qind e kredisë për sektorin publik ndaj totalit të kredisë së brendshme nuk mund të konsiderohet e kënaqshme. Në këtë drejtim, ka vend për të punuar në plan afatmesëm si në drejtim të nxitjes së kreditimit të ekonomisë, ashtu edhe në drejtim të uljes së deficitit buxhetor.

Deficiti buxhetor i financuar me burime të brendshme, gjatë vitit 2000, arriti në 26.4 miliardë lekë (ose 4.9 për qind e PBB-së) në krahasim me 27.8 miliardë lekë (ose 5.5 për qind e PBB-së) në fund të vitit 1999. Kjo shifër përbën një ulje prej 22.3 për qind në krahasim me nivelin e deficitit një vit më parë.

Financimi i deficitit, nga ana e sistemit bankar, ishte afërsisht 20 miliardë lekë ose 3.7 për qind e PBB-së krahasuar me 4.9 për qind një vit më parë. Kjo ulje e deficitit buxhetor, gjatë vitit 2000, është pasojë e përmirësimit të administrimit fiskal dhe të ardhurave të siguruar nga procesi i privatizimit.

Ecuria e kreditimit për ekonominë shënoi një progres të ndjeshëm në krahasim me një vit më parë, por, sidoqoftë, niveli i saj nuk i arriti vlerat e parashikuara për vitin 2000. Stoku i kredisë u rrit me 6.1 miliardë lekë nga 7.5 miliardë lekë të parashikuara. Madje, në ndryshim nga vitet e kaluara, në tremujorin e fundit, kredia nuk u rrit ndjeshëm. Një ndër shkaqet, që mendohet të ketë ndikuar, është edhe kriza energjitike gjatë kësaj periudhe, e cila ka bërë që të pezullohen vendimet për zgjerim aktiviteti ose madje edhe të tkurret aktiviteti ekzistues. Karakteristikë tjetër e procesit të kredidhënies ka qenë fakti se raporti i kredisë në lekë ndaj totalit të tepricës së kredisë ka ardhur vazhdimisht në ulje, duke u zhvendosur nga 53.4 për qind, në fillim të vitit, në 39.8 për qind në fund të tij.

2.1.5. ECURIA E KREDISË.

Rritja e kreditimit rrit investimet dhe prodhimin, rrit zënieën me punë, rrit të ardhurat e buxhetit të shtetit nga të gjitha burimet e formimit të tyre dhe, duke siguruar rritjen ekonomike, në fund të fundit siguron stabilitetin e çmimeve të konsumit në një shoqëri ku të gjithë janë konsumatorë.

Kjo arsye madhore, bën që në vëmendjen e Bankës së Shqipërisë të jetë aktiviteti kreditues i sistemit bankar.

Box 8. Biznesi bankar dhe të gjitha llojet e tjera të biznesit.

Ky titull intrigoj Bankën e Shqipërisë, veç të tjerash, për të inicuar gjatë vitit 2000 një aktivitet të rëndësishëm që mori emrin “fushata e kreditimit”.

Duke synuar që të gjejë shkaqet e zhvillimit me ritme jo të dëshirueshme të kreditimit të ekonomisë nga sistemi bankar, Banka e Shqipërisë, në një ballafaqim në formën e tryezës së hapur për diskutime, grumbulloi përfaqësuesit e bankave të nivelit të dytë, përfaqësues të bizneseve, të projekteve të ndryshme të kreditimit, përfaqësues nga pushteti ekzekutiv dhe legjislativ dhe përfaqësues të medias.

Një gjë e rëndësishme u bë e qartë që në fillim – aktiviteti i bankave është biznes i organizuar mbi bazën e parimeve të tregut dhe kërkon që të zgjerohet aktivitetin e tij kreditues për të arritur fitime sa më të mëdha. “Malli” që shet është në përdorim të tij nga mobilizimi i parave të individëve, të familjeve e shoqërive dhe, në këtë mënyrë, është një detyrim me rrezik. Për këtë arsye, zbatimi i kërkesave të bankave në marrëdhëniet e kreditimit është domosdoshmëri që vjen nga burimi i fondeve.

Pjesa tjetër e biznesit që i drejtohet bankave për kredi duhet të respektojë kërkesat formale të domosdoshme, duke filluar nga më e rëndësishmja – formimin e bindjes për përfitueshmërinë e aktivitetit duke realizuar në këtë mënyrë kthimin e borxhit. Kredi do të thotë besim dhe kjo marrëdhënie besimi, e vendosur midis palëve, mund të realizohet në kuadrin e transparencës së plotë.

Bankat tregtare në kontaktet e përditshme të punonjësve të tyre me kërkues të kredive, vënë re mangësi në dokumentacionin bazë që fillojnë që nga bilanci.

Në fillimet e tij, sistemi bankar me kapital joshtetëror tregoi një ecuri të ngadaltë të procesit kreditues. Shkak për këtë ishte mungesa e marrëdhënies të rregullta bankë-klient dhe krijimi i historisë së këtyre marrëdhënies. Nga ana tjetër, transparencja duhet të ofrohet më parë se të kërkohet dhe bankat tregtare e kanë në dorë të shkruajnë sa më shumë për produktet e tyre, të shpjegojnë qartë të gjitha pjesët përbërëse të kërkesës për kredi (pse jo edhe formatin që kërkohet për planin e biznesit) dhe të ofrojnë të dhëna edhe për gjendjen e tyre financiare.

Çdo klient di të bëjë llogari të thjeshta për leverdisshmërinë e aktivitetit dhe, në njëfarë mënyre, klienti bën edhe “llogaritjen” e fitimit të bankave duke zbritur thjesht interesat e depozitave nga ato të kredive.

Problemeve të mungesës së transparencës në marrëdhëniet biznes bankar- pjesa tjetër e biznesit, u shtohen problemet ligjore që lidhen jo vetëm me mungesën në elementet që plotësojnë marrëdhëniet kontraktore të kreditit, por edhe me garancitë, vendosjen e tyre, çertifikimin dhe ekzekutimin e ndryshimit të pronësisë në rast të pamundësisë për kthimin e borxhit etj..

Kjo është një përmbledhje e diskutimeve dhe e konkluzioneve të nxjerra nga takimet e zhvilluara në kuadrin e fushatës së kreditimit.

Zgjidhja e pikave, që quhen si probleme, nuk mund të jetë e menjëhershme, por rritja e transparencës së marrëdhënies është në dorën dhe në vullnetin e palëve që hyjnë në biznes kredie. Ndërkohë që realizimet gjatë vitit 2000, kanë treguar se po rritet vazhdimisht bashkëpunimi, bazë për rritjen e aktivitetit në të dyja anët.

Për herë të parë në vitin 2000, niveli i kredisë së re të akorduar nga sistemi bankar është dyshifror, 24 miliardë lekë. Gjendja e kredive, e cila në fillim të vitit 2000 ishte 19,9 miliardë lekë, u rrit mesatarisht çdo muaj me 0,5 miliardë lekë, ndërkohë që kredia e re u akordua me ritme mesatare mujore 2 miliardë lekë. Në terma relativë, gjendja e kredive në sistemin bankar u rrit me rreth 31 për qind në krahasim me vitin 1999.

Kjo rritje bën që pjesa e kredisë për ekonominë në kredinë e brendshme të jetë rritur në 9,9 për qind, në fund të vitit 2000, nga 8 për qind që ishte në fund të vitit 1999.

Tabela 13. Ecuria e treguesve të kreditit (në miliardë lekë).

Treguesit	Dhjetor	Trem. I	Trem. II	Trem. III	Viti 200
	1999				Trem. IV
Teprica kredisë në sistemin bankar	19.9	21.4	22.7	25.2	26.1
Nga kjo:					
për sektorin publik	1.7	1.6	1.6	1.6	1.5
për sektorin privat	18.2	19.8	21.1	23.5	24.6
- në lekë	10.6	10.6	10.6	10.6	9.5
- në valutë	9.3	10.8	12.1	14.5	15.1
Kredia e re e sistemit bankar	8.0	3.4	6.9	6.8	6.9
Kredia e re në lekë e sistemit bankar		0.6	1.1	1.0	1.7
Kredia e re në valutë e sistemit bankar		2.8	5.9	5.8	5.2
Pesha (në %) e kredisë në valutë		82.0	85.5	85.0	75.0

Përsëri, gjatë vitit 2000, u kreditua më shumë në valutë dhe kjo ndër të tjera, shpjegohet me normat më të ulëta të interesit të kredisë në valutë.

Tabela 14. Interesi mesatar i ponderuar në lekë (në përqindje).

	dhjetor'99	mars'00	qershor'00	shtator'00	dhjetor'00
Për depozitat e pranuar	9.44	8.32	7.98	7.56	7.09
Për kreditë e akorduara	25.46	25.48	19.78	26.13	23.56

Ndërsa kredia në valutë jepet me norma interesi:

- për dollarin amerikan nga 6.5 në 12 për qind;
- për liritën italiane dhe drahminë greke nga 9 deri në 12 për qind.

Çdo llogaritje e thjeshtë arithmetike do të vërtetonte faktin e dukshëm të shpenzimeve më të vogla të biznesit po të marrë kredi në valutë, ndërkohë që bankat, që lejohen të japin kredi, kanë një bazë më të madhe pasivesh në valutë dhe detyrimet që kanë në lekë i investojnë në kredi për financimin e deficitit buxhetor, të garantuara me bono thesari.

Nga tabela e mësipërme e treguesve të kreditit shihet se, njëllonj si në vitin 1999, tremujori i parë karakterizohet nga një aktivitet më i vogël kreditues i bankave, në krahasim me tre tremujorët e tjerë të vitit.

Tabela 15. Peshat specifike e bankave në kredinë e re të akorduar (në %).

Treguesi	Viti '99	Mars '00	Qershor '00	Shtator '00	Dhjetor '00	Totali '00
Si sistem bankar	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Banka Italo Shqiptare	28.5	23.2	44.9	34.8	33.9	36.0
Banka Tirana	32.4	29.4	12.3	14.5	19.5	17.5
Banka Fefad	11.9	14.7	19.7	16.8	16.9	17.5
Banka Alfa Kredit	7.0	23.5	11.6	8.7	10.3	12.0
Banka Amerikane	5.0	2.9	8.7	18.8	11.1	11.4
Banka Tregtare Ndërkombëtare	11.3	5.9	1.4	2.9	3.2	2.9
Banka Kombëtare Greke	0.5	0.3	0.6	1.4	0.7	0.8
Banka Ndërtregtare	-	-	0.4	0.3	1.3	0.6
Banka Arabe Islamike	-	-	-	0.3	0.6	0.2
Banka Dardania	-	-	0.3	1.3	-	0.5
Banka e Kursimeve	1.0	-	-	0.1	2.4	0.7
Banka Kombëtare Tregtare	2.5	-	-	-	-	-

Këtë vit kanë filluar të japin kredi edhe tre banka, që nuk e kanë ushtruar këtë aktivitet gjatë vitit 1999. Aktiviteti kreditues gjatë vitit 2000 është drejtuar disi më shumë në kredi afatmesme dhe afatgjata, duke arritur si gjendje në fund të vitit në:

- ☞ kredi afatshkurtër   11,7 miliardë lekë;
- ☞ kredi afatmesme   8,1 miliardë lekë;
- ☞ kredi afatgjatë   6,4 miliardë lekë.

Kredia e re, e dhënë gjatë vitit 2000, ka mbështetur, thuajse tërësisht, sektorin privat të ekonomisë, duke evidentuar vetëm pak raste për sektorin publik. Aktivitetet që regjistrohen si më të kredituarat pasqyrohen në bilancet e bankave tregtare në fund të vitit 2000 si:

- ☞ tregti, riparim automjesh dhe artikuj shtëpiakë   26,71 për qind;
- ☞ ndërtim (lëndë e parë ndihmëse, aktivitet)   25,05 për qind;
- ☞ industri përpunuese   16,87 për qind;
- ☞ prodhim, shpërndarje energjie, gazi dhe uji   9,00 për qind;
- ☞ etj.   22,37 për qind.

Box 9. Vrojtimi për aktivitetin kreditues, dhjetor 2000.

Banka e Shqipërisë²⁵, në vijim të ndjekjes së aktivitetit kreditues, të nivelit të kreditimit si edhe rëndësisë që ai paraqet për zhvillimin në tërësi të vendit, realizoi një vrojtım, pranë specialistëve të kreditit në bankat e nivelit të dytë. Me anë të tij u mundësua vjelja e opinioneve, cilësisht profesionale të tyre mbi aktivitetin kreditues.

Opinionet e specialistëve janë të konsoliduara mbi shkallën e rrezikut në procesin e kredidhënies. Kështu, rreziku vlerësohet nga specialistët të luhatet në kufijtë mesatarë deri të lartë.

Si i tillë, ai identifikohet ndër faktorët kryesorë që ndikon në:

- nivelin e normës së interesit për kredinë;
- strukturën e kredidhënies sipas maturimit, madhësisë së bizneseve, llojit të monedhave dhe aktiviteteve ekonomike.

Rreth 70 për qind e specialistëve shprehen se nivelet e larta të rrezikut në kredidhënie lidhen, kryesisht:

- me situatën e brishtë politiko-ekonomike në të cilën gjendet vendi;
- me mungesat në kuadrin ligjor dhe moszbatimin e sanksioneve mbi kolateralin;
- me ekzistencën e konkurrencës së pandershme, të kontrabandës dhe të korrupsionit.

Nga opinionet e specialistëve dalin qartë preferencat e tyre për:

- kredinë afatshkurtër dhe afatmesme: përkatësisht 83 për qind dhe 72 për qind e të intervistuarve shprehen për këto dy lloje kredish. Ndërkohë, rezulton se kredia afatgjatë akordohet nga bankat në nivel më të lartë se sa ato do të donin, për shkak të presionit që ushtron kërkesa për këtë lloj kredie. Preferenca drejt kredive afatshkurtra arsyetohet me mundësinë më të madhe për ndjekje të vazhdueshme dhe operative të tyre;
- kredinë në monedhë të huaj (100 për qind e të intervistuarve). Deklarohet se 71 për qind e bankave akordojnë kredi në dollarë amerikanë dhe 53 për qind e tyre në marka. Preferohen kreditë në monedhë të huaj, për shkak të qëndrueshmërisë së konsiderueshme krahasuar me lekun. Gjithashtu, tendenca e theksuar drejt monedhave të huaja në kredidhënie kushtëzohet edhe nga preferenca e klientëve dhe ekzistenca e pasiveve (depozita e kapital) në valutë;
- kredinë në sektorët e: tregtisë (100 për qind e të intervistuarve), industrisë (61 për qind e të intervistuarve), ndërtimit (30 për qind e të intervistuarve). Këta sektorë preferohen për shkak të intensitetit dhe të rendimentit të kënaqshëm që paraqesin. Vlen të theksohet se bujqësia, në një numër të konsideruar rastesh (7 raste) nuk kreditohet fare, megjithë peshën e madhe në PBB.

Specialistët e kreditit shprehen se, në tërësi, janë realizuar planet e bankave për kreditim.

- Në vitin 2000, krahasuar me vitin 1999 është ulur pesha e bankave, që nuk akordojnë kredi me 7 për qind (nga 33 në 26 për qind).
- Për të njëjtën periudhë, konstatohet të jetë rritur pesha e bankave, që kanë realizuar dhe tejkalluar planin e kredisë me 19 për qind.
- Shpesh mosrealizimet në planet e kredive, sidomos në rrethe, janë arsyetuar me mungesat e theksuara të energjisë elektrike. Nga ana tjetër, edhe tejkallimet do të kishin qenë më të spikatura, nëse furnizimi me energji elektrike do të bëhej normal.
- Norma e interesit për kredinë, sipas specialistëve, është përfaqësuese e tregut në 63.2 për qind të të intervistuarve, megjithatë, ajo shfaq tendencë për të arritur nivele më të ulëta.

²⁵ Vrojtimi është realizuar nga Banka e Shqipërisë me specialistë të kreditit të bankave të nivelit të dytë gjatë muajit dhjetor 2000. Për rezultatet e plota të vrojtimit shih : Buletini Ekonomik, vëllimi 4, numër 1, mars 2001.

Bizneset, gjatë procesit të kërkimit të kredive pranë bankave, paraqesin një varg problemesh dhe mangësish, të cilat në mënyrë të drejtpërdrejtë apo të tërthortë, ndikojnë në uljen e nivelit të kreditimit. Kështu, specialistët janë të konsoliduar në opinionin e tyre se,

- mungesa e traditës në marrëdhëniet me bankat;
- bilancet joreale;
- argumentimi i pamjaftueshëm i planeve të biznesit;
- mosnjohja e plotë e kërkesave të bankës;
- mosnjohja e legjislacionit;
- mungesa e aftësive administruese tek bizneset;

janë pikat më të dobëta të bizneseve. Ndër to, ata vlerësojnë si më të rëndësishmen, traditën e varfër në marrëdhëniet bankë-biznes si edhe bilancet joreale që ata paraqesin.

E ardhmja e afërt e procesit kreditues në këndvështrimin e specialistëve, vlerësohet të jetë optimiste. Ata shprehen se më shumë të kredituar do të jenë aktiviteti i industrisë dhe i ndërtimit, ndërsa tregtia do të kreditohet me ritme më të ulëta. Dy sektorë shumë të rëndësishëm për ekonominë, bujqësia dhe transporti, do të vazhdojnë të qëndrojnë në hije të këtij procesi.

2.2. INSTRUMENTET E POLITIKËS MONETARE

2.2.1. NORMAT E INTERESIT.

Viti 2000 konsiderohet si një vit tranzitor përse i përket përdorimit të instrumenteve për zbatimin e politikës monetare që ka ndjekur Banka e Shqipërisë. Gjatë këtij viti Banka e Shqipërisë realizoi gradualisht kalimin e plotë nga përdorimi i instrumenteve direkte të politikës monetare në instrumente të tregut. Konkretisht, banka qendrore, gjatë vitit 2000, pas katër uljeve të nivelit dysheme të interesave të depozitave me afat në lekë për bankat me kapital tërësisht shtetëror, hoqi dorë nga përcaktimi i mëtejshëm i këtyre niveleve, duke realizuar liberalizimin e plotë të tyre.

Norma e parë që u liberalizua (në muajin maj 2000) ishte ajo e depozitave gjashtëmujore. Vendimi për liberalizimin e kësaj norme, përpara asaj të depozitave dymbëdhjetëmujore, u mor për arsye të peshës së vogël që zinin këto depozita në treg. Pësha jo e konsiderueshme e këtyre depozitave u vlerësua se nuk do të ndihmonte përhapjen e efekteve negative, që mund të rezultojnë si pasojë e kësaj strategjie. Pas këtij testimi që iu bë tregut, Banka e Shqipërisë, duke analizuar ecurinë e treguesve më të rëndësishëm makroekonomikë dhe financiarë në vend, vazhdoi të ulte nivelin minimal të normës së interesit për dy llojet e tjera të depozitave. Për pasojë, në muajin qershor ky nivel rezultoi 6.5 për qind për depozitat tremujore dhe 7.75 për qind për depozitat dymbëdhjetëmujore. Në muajt korrik dhe shtator, me vendim të Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë, u hoqën përkatësisht niveli minimal i normës së interesit për depozitat me afat dymbëdhjetëmujor dhe tremujor.

Liberalizimi i interesave për depozitat me afat në lekë për bankat me kapital tërësisht shtetëror, u vlerësua se nuk do të krijonte shqetësime në treg, për shkak të përshpejtimin të reformës financiare në vend sidomos në drejtim të masave të mëposhtme:

- ✍️ ristrukturimi i shpejtë i sistemit bankar shqiptar duke synuar fuqizimin dhe rritjen e kapacitetit administrues të bankave dhe një konkurrencë sa më të drejtë në treg. Këtu përfshihet, gjithashtu, puna e kujdesshme, e bërë nga Banka e Shqipërisë, për të krijuar një sistem të shëndoshë, nga njëra anë, përmes hapjes së bankave të reja dhe zgjerimit të tyre dhe, nga ana tjetër, nëpërmjet privatizimit të bankave me kapital shtetëror;
- ✍️ forcimi i aftësive të mbikëqyrjes bankare dhe plotësimi i kuadrit rregullativ, të cilët përbëjnë një mbështetje të fuqishme për përdorimin e instrumenteve indirekte në treg me kosto të ulët. Kështu, kërkesa për kapitalin minimal, standardet për provigjonet e huave të dyshimta, kufijtë në përqëndrimin e huave dhe mekanizma të tjerë detyruar janë konsideruar si elemente që e mbështesin procesin e liberalizimit;
- ✍️ përmirësimi i mëtejshëm i sistemit të pagesave dhe shlyerjeve, i kuadrit ligjor dhe rregullativ të tregut, i futjes së instrumenteve dhe teknikave të tregut, si repo-t dhe marrëveshjet e anasjellta të repo-ve, dhe së fundi ankandet e marrëveshjeve të riblerjes, të gjitha këto si pjesë të infrastrukturës së tregut;

- ☞ realizimi i ankandeve të marrëveshjeve të riblerjes për letrat me vlerë të qeverisë përbën fillimin e zhvillimit të tregjeve financiare. Ky aktivitet i jep Bankës së Shqipërisë më shumë fleksibilitet në administrimin e operacioneve monetare, duke ndihmuar në zhvillimin e tregjeve dhe të kontrollit monetar;
- ☞ rritjes së transparencës dhe ndërgjegjësimit të publikut, të bankave dhe të tregjeve duke rritur nivelin e komunikimit të Bankës së Shqipërisë me to.

Analizat dhe vërtetimet e bëra gjatë vitit 2000 treguan se, uljet e njëpasnjëshme të nivelit minimal të interesave për depozitat me afat në lekë, nga ana e Bankës së Shqipërisë nuk gjetën pasqyrimin e duhur në interesat e tjera të tregut. Ky fakt vërtetoi se niveli i interesave për depozitat me afat në lekë nuk ishte më efektiv në drejtim të lëvizjes së normave të tjera në tregun bankar. Për pasojë, pavarësisht nga veprimet e matura dhe kujdesi, që u tregua nga Banka e Shqipërisë në ndryshimin e normave të interesit për depozitat me afat në lekë, doli si domosdoshmëri kalimi në një normë tjetër interesi, që do të shërbente si bazë për rregullimin e normave të tjera të tregut.

Operacionet e tregut të hapur në formën e ankandeve të letrave me vlerë të qeverisë synojnë të rrisin shkallën e fleksibilitetit të normave të interesit. Në hapin e parë, ankandet e marrëveshjeve të riblerjes tentojnë të sigurojnë një formë efektive për të injektuar ose për të thithur shumën e dëshiruar të fondeve në rrugën e tregut, duke rritur efektivitetin e ndërmjetësimit financiar. Gjithashtu, ndërhyrja në treg e Bankës së Shqipërisë, përmes normës së përcaktuar në ankandet e repo-ve duke filluar që nga muaji korrik 2000, ka synuar uljen e nivelit të interesave të tregut në përputhje me lëvizjen e inflacionit dhe të zhvillimeve të tjera monetare dhe ekonomike. Për këtë arsye, analiza e mëposhtme krahason ecurinë e normave të interesit të depozitave, të bonove të thesarit dhe të kredive me ecurinë e normave të repo-ve me maturim njëjavor gjatë periudhës shtator-dhjetor 2000.

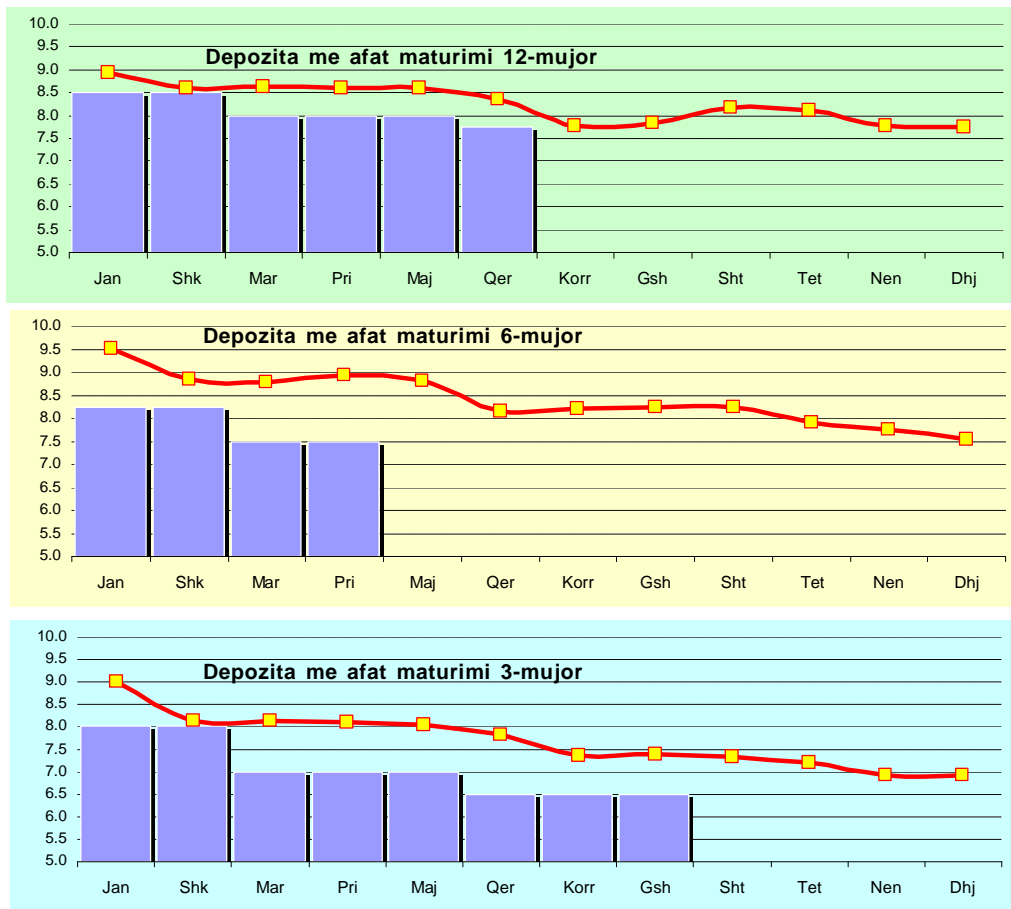
Nga një vështrim mbi ecurinë e normave të interesit në ekonomi arrihet në përfundimin që, gjatë vitit 2000, tendenca në përgjithësi ka qenë reduktimi i tyre. Pra, është arritur që nga ana e Bankës së Shqipërisë të përçohen në treg sinjalet për politikën e saj mbi normat e interesit dhe kjo politikë të gjejë zbatim. Nëse analizohet, më në detaje, ndryshimi i normave të interesit nga një muaj në tjetrin vërehet se tendenca rënëse nuk është e pastër. Ajo shfaqet më e fortë në disa lloje normash dhe më e dobët në të tjerat dhe rëniet e normave të interesit në ekonomi kanë ndjekur vendimet apo reagimet e Bankës së Shqipërisë në periudha kohore nga më të ndryshmet.

Duhet theksuar që kur flasim për norma interesi në ekonomi, në fakt, vëmendja përqëndrohet në një grup të vogël normash të përbëra nga norma për depozitat me afat, *yield*-i i bonove të thesarit, i repo-ve dhe norma për kreditë. Gjithashtu, këto norma i referohen kryesisht afateve të shkurtra (deri në një vit). Vetëm për aktivitetin kreditues deklarohen norma mbi një vit. Është theksuar disa herë që mungesa e tregjeve në Shqipëri bën që të mos kemi një mekanizëm eficient transmissioni të vendimeve për politikën monetare.

Por, kjo mungesë tregjesh kufizon edhe “lëndën e parë”, domethënë shumëllojshmërinë e normave, e cila është e nevojshme për të analizuar reagimin e ekonomisë në periudhë afatshkurtër dhe afatgjatë, pritshmërinë apo shkallën e rrezikut të aktiviteteve ekonomike. Një tjetër mangësi, që krijohet në kryerjen e një analize reale të sjelljes së normave të interesit në ekonomi, është edhe ekzistenca e një tregu bankar të dominuar nga një bankë shtetërore. Kjo deformon këtë sjellje dhe nuk lejon zbulimin e normës së vërtetë të tregut.

2.2.1.1. NORMA E INTERESIT PËR DEPOZITAT ME AFAT NË LEKË.

Niveli i normës së interesit për depozitat përcakton koston e burimeve (pasiveve) të një banke apo të sistemit bankar. Në vitin 2000, si rregull, kjo kosto ka ardhur duke u reduktuar sepse dhe norma përkatëse ka ardhur në rënie për të tre maturimet (shih grafikun 15).

Grafiku 20. Përqindja e interesit për depozitat në lekë (përqindje vjetore).

Nga krahasimi i niveleve të normës mesatare të interesit në fillim dhe në fund të vitit reduktimi është i lehtë me 1.2, 2 dhe 2.1 pikë përqindjeje përkatësisht për depozitat me afate maturimi dymbëdhjetë, gjashtë dhe tremujore. Reduktimi më i lartë në normat më afatshkurtra ka bërë që të ndryshojë edhe struktura e normave që ofron tregu bankar për depozitat. Nëse në fillim të vitit norma më e lartë ishte për depozitat me afat gjashtëmujor dhe më e ulët për ato me maturim njëvjeçar, në fund të vitit është depozita njëvjeçare, që ka normën më të lartë dhe ajo tremujore, që ka normën më të ulët.

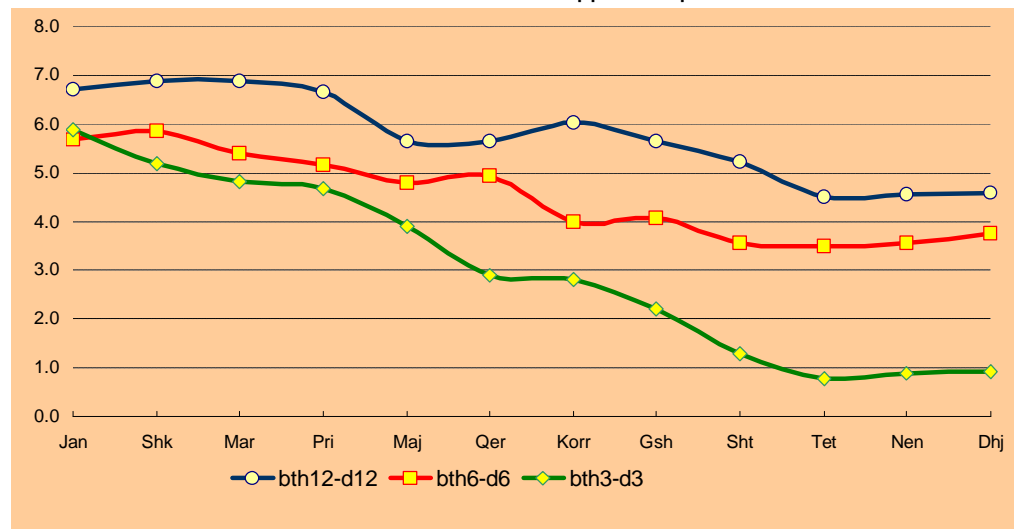
Kjo tregon që normat e interesit për depozitat janë orientuar më mirë për të pasqyruar më saktë dhe kompensuar rrezikun që shtohet në çdo investim, pra edhe në vendosjen e depozitave, me rritjen e afatit të maturimit.

Tabela 16. Interesi mesatar i depozitave me afat në lekë të pranuar gjatë vitit 2000 (në %).

<i>Muajt</i>	12-mujore	6-mujore	3-mujore
Janar	8.9	9.5	9.0
Shkurt	8.6	8.9	8.2
Mars	8.6	8.8	8.1
Prill	8.6	8.9	8.1
Mai	8.6	8.8	8.1
Qershor	8.3	8.2	7.8
Korrik	7.8	8.2	7.4
Gusht	7.8	8.2	7.4
Shtator	8.2	8.2	7.3
Tetor	8.1	7.9	7.2
Nëntor	7.8	7.8	6.9
Dhjetor	7.7	7.5	6.9

2.2.1.2. YIELD-I I BONOVE TË THESARIT.

Ecuria e *yield*-it të bonove të thesarit shfaq disa karakteristika të ngjashme me ecurinë e normës së depozitave me afat në lekë. Pavarësisht, se kur flasim për *yield*-in jemi zhvendosur në anën e aktivitetit të bilancit, pra në një tregues të të ardhurave të sistemit bankar, analizimi i tij në krahasim me normën e depozitave merr rëndësi në rastin e sistemit bankar shqiptar sepse:

Grafiku 21. Diferenca midis *yield*-it të bonove dhe normave të depozitave me afat (janar 2000 - dhjetor 2000)

- bonot e thesarit përfaqësojnë të vetmin lloj të letrës me vlerë ku mund të investojnë bankat në Shqipëri, sidomos pasivët e tyre në lekë;
- bonot e thesarit përfaqësojnë aktualisht grupin kryesor të aktiveve të sistemit bankar.

Në këtë mënyrë ato përbënë dhe burimin kryesor për sigurimin e të ardhurave të nevojshme në lekë për të mbuluar koston e depozitave. Kështu, njësoj si norma e interesit për depozitat, edhe *yield*-i i bonove të thesarit ka shfaqur tendencë rënëse për të treja maturitetet. Tendenca është më e theksuar për bonot me maturim tremujor. Por, në ndryshim nga normat e depozitave, tendenca rënëse e *yield*-it është më e fortë, me 3.4, 3.9 dhe 7.1 pikë përqindjeje përkatësisht për bonot me afat maturimi dymbëdhjetë, gjashtë dhe tremujor.

Tabela 17. Yield-i mesatar i bonove të thesarit gjatë vitit 2000 (në %).

<i>Muajt</i>	12-mujore	6-mujore	3-mujore
Janar	15.7	15.2	14.9
Shkurt	15.5	14.7	13.4
Mars	15.5	14.2	13.0
Prill	15.2	14.1	12.8
Maj	14.2	13.6	12.0
Qershor	14.0	13.1	10.7
Korrik	13.8	12.2	10.2
Gusht	13.5	12.3	9.6
Shtator	13.4	11.8	8.6
Tetor	12.6	11.4	8.0
Nëntor	12.3	11.3	7.8
Dhjetor	12.3	11.3	7.8

Kjo ka çuar në reduktimin e diferencës midis dy normave përkatëse. Madje, për normat tremujore, në fund të vitit 2000, diferenca është vetëm 0.9 pikë përqindjeje. Këto të dhëna sugjerojnë që sistemi bankar po ballafaqohet me një ngushtim të hapësirës për të krijuar fitim “të lehtë” dhe do t’i duhet të gjejë të tjera investime për pasivet në lekë.

Arsyeja kryesore për këtë veçanti, të manifestuar nga *yield*-i në krahasim me normën e depozitës është konkurrenca më e lartë në tregun e bonove të thesarit. Nëse në tregun e depozitave “ekskluzivitetin” e kanë bankat tregtare, në tregun e bonove të thesarit marrin pjesë institucione financiare apo individë. E pranishme në këtë treg është edhe Banka e Shqipërisë (shih grafikun 14).

Tabela 18. Diferenca midis *yield*-it të bonove të thesarit me interesin e depozitave (në pikë përqindjeje).

<i>Muajt</i>	12-mujore	6-mujore	3-mujore
Janar 2000	6.8	5.7	5.9
Dhjetor 2000	4.6	3.8	0.9

2.2.1.3. NORMA MESATARE E INTERESIT TË PRANUAR NË ANKANDET E REPO-VE.

Kjo lloj norme u shfaq në gjashtëmujorin e dytë të vitit 2000, por për shkak të rolit të normës së referimit, ajo gjithmonë e më tepër do të tërheqë vëmendjen për analiza. Tendenca e saj ka qenë e ndryshueshme në pasqyrim të nivelit të rezervave të tepërta në tregun bankar.

Tabela 19. Yield-i ankandit për vitin 2000 (në %).

<i>Muajt</i>	<i>Yield-i</i>
Gusht	6.7
Shtator	5.3
Tetor	4.6
Nëntor	6.2
Dhjetor	6.5

Banka e Shqipërisë i ka dhënë sinjalet në treg nëpërmjet normës maksimale të ofruar nëpër ankande. Kjo normë ka shfaqur tendencë të pastër zbritëse për të arritur në fund të vitit në 6.5 për qind ose 2.5 pikë përqindjeje më pak se norma e ofruar në ankandin e datës 27 korrik.

Tabela 20. Norma maksimale e ofruar nga Banka e Shqipërisë për vitin 2000 (në %).

<i>Data e ankandit</i>	<i>Yield-i i ofruar</i>
27 korrik	9.0
3 qusht	7.5
10 qusht	7.45
17 qusht	7.3
31 qusht	7.0
7 shtator	6.9
14 shtator	6.9
28 shtator	6.9
5 tetor	6.5
12 tetor	6.5
19 tetor	6.5
26 tetor	6.5
2 nëntor	6.5
9 nëntor	6.5
16 nëntor	6.5
23 nëntor	6.5
30 nëntor	6.5
7 dhjetor	6.5
14 dhjetor	6.5
21 dhjetor	6.5
28 dhjetor	6.5

Siç shihet, norma maksimale e ofruar ka qenë konstante nga fillimi i tetorit dhe është reduktuar ndjeshëm gjatë periudhës njëmuajore, 27 korrik-31 gusht. Praktikisht, 80 për qind e reduktimit i takon këtij muaji. Kjo nuk është tregues i ndonjë ndryshimi drastik të situatës në tregun bankar shqiptar. Ajo pasqyron faktin që ky instrument u përdor për herë të parë në vitin 2000 dhe muaji i parë, mbi të gjithë muajt e tjerë, ishte periodha e testimit të reagimit të tregut nga ana e Bankës së Shqipërisë.

2.2.1.4. NORMA E INTERESIT PËR KREDITË.

Norma e interesit për kredinë, normalisht, është më e lartë se sa për normat e përshkruara më sipër, për shkak të shtimit të rrezikut në këtë aktivitet. Por, gjatë vitit 2000, kjo normë ka qenë tepër më e lartë. Në këtë mënyrë, kreditë në lekë të ofruara nga bankat kanë patur një kosto të konsiderueshme. Ecuria e kësaj norme nuk ndjek ndonjë rregullsi. Nëse krahasohen fillimi dhe fundi i vitit vërejmë që interesi për kreditë është reduktuar për periudhat e maturimit 6 muaj deri në një vit dhe një deri në tre vjet me përkatësisht 2.5 dhe 2.8 pikë përqindjeje.

Ndërsa për kreditë me afat më të shkurtër maturimi, deri në gjashtë muaj, dhe me afat më të gjatë maturimi, mbi 3 vjet, norma e interesit është rritur me përkatësisht 1 dhe 5.3 pikë përqindjeje.

Tabela 21. Interesi mesatar i kredive të reja të dhëna qatë vitit 2000 (në %).

Muajt	Mbi tre vjet	1-3 vjet	6-12 muaj	deri 6 muaj
Janar	21.69	26.60	26.20	20.16
Shkurt	20.64	26.80	26.70	18.57
Mars	20.00	26.46	26.78	19.44
Prill	24.74	27.64	28.30	19.21
Mai	26.90	23.27	29.00	22.58
Qershor	27.00	27.90	28.70	16.07
Korrik		28.30	27.30	27.80
Gusht	13.20	23.31	29.10	27.95
Shtator	16.15	27.10	27.00	27.00
Tetor	28.70	25.89	19.27	26.56
Nëntor	25.76	23.83	21.46	19.38
Dhjetor	27.00	23.76	23.74	21.17

Më tepër se pasqyrim i kërkesës së shtuar për kredi apo i shtimit të rrezikut për afate të caktuara maturimi, norma e interesit të kredive pasqyron mungesën e konkurrencës në tregun e kredive dhe ofertën e ulët të saj. Oferta e ulët për kredi bën që kjo normë të luhatet edhe nën ndikimin e një banke të vetme, e cila ka vendosur “të ndëshkojë” apo “të gëzojë” klientin e saj me normën e interesit që i ofron apo edhe të një kontrate të vetme kredie. Ndërkohë, mungesa e konkurrencës ndikon në mbajtjen e normave të larta të kredisë nëse i krahasojmë me normat e tjera në ekonomi. Pra, është tepër e qartë që tregu i kredive ka lidhje të dobët me tregjet e tjera që ekzistojnë duke shkëputur funksionimin normal të mekanizmit të transmisionit.

Tabela 22. Diferenca midis përqindjeve të ndryshme të interesit (në pikë përqindjeje).

Muajt	12-mujore		6-mujore	
	Janar 2000	Dhjetor 2000	Janar 2000	Dhjetor 2000
Kredi-Bono	10.5	11.4	5.0	9.9
Kredi-Depozita	17.3	16.0	10.7	13.7

Box 10. Vrojtim mbi normat e interesit për depozitat.

Duke parë se efekti i politikës së Bankës Shqipërisë në drejtim të uljes së normave të interesit, nuk ishte në nivelin e pritur, u organizuan dy vrojtme me bankat e nivelit të dytë.

Vrojtimi i parë kishte si objektiv të vinte në dukje efektet e politikës së bankës qendrore si edhe të grumbullonte opinionet e bankave tregtare lidhur me politikën e mëtejshme të saj në këtë drejtim. Nga ky vrojtim rezultoi se të gjitha bankat reagojnë në të njëjtin drejtim me vendimet e bankës qendrore për uljen e normave të interesit të depozitave. Me uljen e normave të interesit nga Banka e Shqipërisë, edhe bankat e nivelit të dytë ulin normat përkatëse, por koha e reagimit të bankave është e ndryshme: nga 1 deri në 44 ditë. Ecuria e normës mesatare të interesit për depozitat shfaq tendencë në rënie gjatë gjithë periudhës 1999 - 2000. Norma e interesit e tregut për depozitat në lekë (pa bankat shtetërore) ka qenë, vazhdimisht, më e lartë se minimumi i miratuar nga Banka e Shqipërisë. Në vrojtimin e parë, rreth 58 për qind e bankave u përgjigjën se nuk ka vend për ulje të mëtejshme të normave të interesit. Në 6 shtator të vitit 2000, Banka e Shqipërisë mori vendimin për liberalizimin e plotë të normës së interesit për depozitat me afat në lekë. Vrojtimi i dytë u krye në fillim të muajit nëntor 2000 dhe kishte për qëllim të tregonte efektet e politikës së Bankës së Shqipërisë lidhur me normat e interesit të repo-ve. Rreth 62 për qind e bankave të nivelit të dytë mendojnë se norma e interesit për depozitat ndikohet nga norma mesatare e ankandëve të repo-ve. Nga ky vrojtim rezulton një rritje, prej 4 pikë përqindjeje, në pjesën e bankave që shprehin opinionin se nuk ka vend për ulje të mëtejshme të normës së interesit. Nga 58 për qind në vrojtimin e parë janë rreth 62 për qind e tyre, që shprehin këtë opinion.

2.2.2. REPO, RIFINANCIMI, KREDIA LOMBARD, REZERVA E DETYRUESHME.**2.2.2.1. OPERACIONET E TREGUT TË HAPUR.**

Në gjashtëmuajorin e parë të vitit 2000 marrëveshjet e riblerjeve midis Bankës së Shqipërisë dhe bankave të nivelit të dytë janë ekzekutuar me procedura dypalëshe. Për t'u përmendur është se ato, kryesisht, janë inicuar nga bankat e nivelit të dytë me qëllim rregullimin e nivelit të likuiditeteve. Duke patur parasysh se sistemi bankar, kryesisht, ka patur likuiditete të tepërta, ato kanë synuar investimin e rezervave të lira për periudha të shkurtra, deri në shtatë ditë, ose thënë ndryshe deri në ankandin më të afërt të rradhës të tregut primar. *Yield*-i i repove ka reflektuar ecurinë e *yield*-it në tregun primar të bonove të thesarit duke dhënë një ndikim pothuajse të pandjeshëm në normat e tjera të tregut të parasë.

Në muajin prill të vitit 2000, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë miratoi vendimin për kryerjen e marrëveshjeve të riblerjeve me ankande. Në gjashtëmuajorin e dytë të vitit 2000, duke filluar në fund të muajit korrik, Banka e Shqipërisë ka operuar në tregun e parasë me ankandet e marrëveshjeve të riblerjes dhe jo më me marrëveshje riblerjeje dypalëshe. Qëllimi i ndryshimit teknik të realizimit praktik të tyre, nga procedura dypalëshe në ankande, ishte krijimi i një norme interesi fleksibël ndaj kushteve të tregut dhe transmetimi eficient i sinjaleve të politikës monetare. Me anë të ankandëve të repove synohej, që nëpërmjet administrimit të rezervave të tepërta të sistemit, të ndërhyhej në normat e interesit të tregut të parasë si dhe në aktivizimin e bankave në treg. Ky instrument i parapriu, njëkohësisht, edhe heqjes së kufizimeve për normat e interesit të depozitave të njoftuara nga Banka e Shqipërisë.

Maturimi i marrëveshjeve të riblerjeve me ankande është shtatë ditë. Ankandet janë zhvilluar të tipit ankande me shumë çmime. Norma dhe shuma e ofruar nga Banka e Shqipërisë është përcaktuar çdo javë, në varësi të situatës së likuiditeteve në sistemin bankar dhe të nevojave të buxhetit të shtetit për likuiditete.

Deri në fund të muajit dhjetor janë kryer 22 ankande të tilla, në të cilat janë ofruar gjithsej 77.6 miliardë lekë. Ankandet e zhvilluara kanë synuar tërheqjen e likuiditetit nga sistemi, duke patur si synim "pilotimin" e normave afatshkurtra të tregut të parasë. Nëpërmjet njoftimit të normës maksimale të interesit të ankandit, Banka e Shqipërisë ka transmetuar në treg sinjale të qarta në lidhje me politikën e saj për normat e interesit dhe rritjen e presionit të saj për uljen e interesave në tregun e parasë.

Vlen të përmendet fakti se, gjatë vitit 2000, normat e interesit në tregun primar të bonove të thesarit janë ulur ndjeshëm. Kështu, në fund të vitit 2000 këto norma ishin në nivelet 7.83 për qind, 11.34 për qind dhe 12.32 për qind respektivisht për afatet e maturimit tre, gjashtë dhe dymbëdhjetë mujore, krahasuar me nivelet respektive 14.86 për qind, 15.39 për qind dhe 15.73 për qind të fillimvitit.

2.2.2.2. KREDIA E RIFINANCIMIT DHE LOMBARD.

Rifinancimi dhe kredia lombard nënkuptojnë huadhënien nga Banka e Shqipërisë për bankat e nivelit të dytë, duke e garantuar me mjetet për sigurimin e detyrimit. Gjatë vitit 2000 ato nuk janë aplikuar asnjëherë nga Banka e Shqipërisë.

2.2.3. PËRSOSJA E INSTRUMENTEVE TË POLITIKËS MONETARE GJATË VITIT 2000.

Bazuar në përvojën e fituar gjatë vitit 2000 në lidhje me instrumentet e politikës monetare dhe për të përsosur përdorimin e tyre në vitin 2001, në muajin dhjetor, Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë miratoi një paketë rregulloresh për kuadrin e këtyre instrumenteve. Zbatimi i rregulloreve të reja vlerësohet të rrisë efikasitetin dhe fleksibilitetin në zbatimin e politikës monetare në të ardhmen.

2.3. TREGJET

2.3.1. TREGU I KËMBIMEVE VALUTORE.

Gjatë vitit 2000, pjesa më e madhe e lëvizjeve në kursin e këmbimit të lekut, është ndikuar nga zhvillimet në tregjet ndërkombëtare të këmbimit, si shenjë e ndërveprimit të zhvillimeve të tregut të brendshëm të këmbimeve valutore me zhvillimet ndërkombëtare. Në përgjithësi, kjo mund të interpretohet si tregues i rritjes së ndjeshmërisë së bankave ndaj zhvillimeve në tregjet ndërkombëtare, dhe rritje e shpejtësisë së reagimit të tyre, për mbylljen e diferencave që mund të ekzistojnë në kurset e këmbimit.

Kundrejt Euro-s, Leku është mbiçmuar. Vlera nominale e raportit EUR/LEK u çel, në fillim të vitit, në nivelin 137.3 (DEM/LEK=70.2) dhe u mbyll, në fund të muajit dhjetor në nivelin 131.2 (DEM/LEK=67.1). I shprehur në terma relativë, mbiçmimi i Lekut ishte 4.6 për qind. Siç mund të kuptohet, në të njëjtën masë Leku është mbiçmuar ndaj të gjithë nënfishave të tjerë të Euro-s. Kundrejt Dhrahmisë Greke (GRD), e cila me anëtarësimin e Greqisë në Bashkimin Monetar Europian duke filluar nga data 1 janar 2001, është shndërruar në një nënfish të Euro-s, Leku është mbiçmuar në masën 7.1 për qind. Kundrejt USD, Leku u nënçmuar. Në fillim të vitit vlera nominale e raportit USD/LEK ishte në nivelin 135.2, ndërsa në fund të muajit dhjetor, ky raport ishte 143.5. Në terma relativë, Leku është nënçmuar në këmbimin me USD, në masën 6.1 për qind.

Mbiçmimi i Lekut ndaj Euro-s dhe nënçmimi i njëkohshëm ndaj dollarit amerikanë, ka reflektuar ecurinë e këtyre dy monedhave në tregjet ndërkombëtare të këmbimit, gjatë vitit 2000. Deri në fund të muajit dhjetor, vlerësohet që monedha europiane të ketë humbur rreth 10.6 për qind të vlerës së saj në këmbimin me dollarin amerikanë. Lëvizjet në kursin e këmbimit të Lekut, gjatë vitit 2000, kanë qenë graduale dhe të balancuara. Për të siguruar një gjë të tillë, Banka e Shqipërisë ka ndërhyrë në treg, veçanërisht në periudhën korrik - tetor, kur ndikimet sezonale me efekte mbiçmuese në kursin e këmbimit të Lekut, janë të pritshme. Gjatë kësaj periudhe, janë blerë nga sistemi bankar, rreth 35.36 milionë dollarë, ose afërsisht 97 për qind e të gjithë sasisë së blerë gjatë vitit 2000 prej 36.48 milionë dollarësh. Për vitin 2001, presim që kursi i këmbimit të Lekut të vazhdojë të jetë i qëndrueshëm, me lëvizje të balancuara që do të përthithen lehtë nga ekonomia. Banka e Shqipërisë do të jetë e gatshme që të sigurojë këtë ecuri.

2.3.2. TREGU I PARASË.

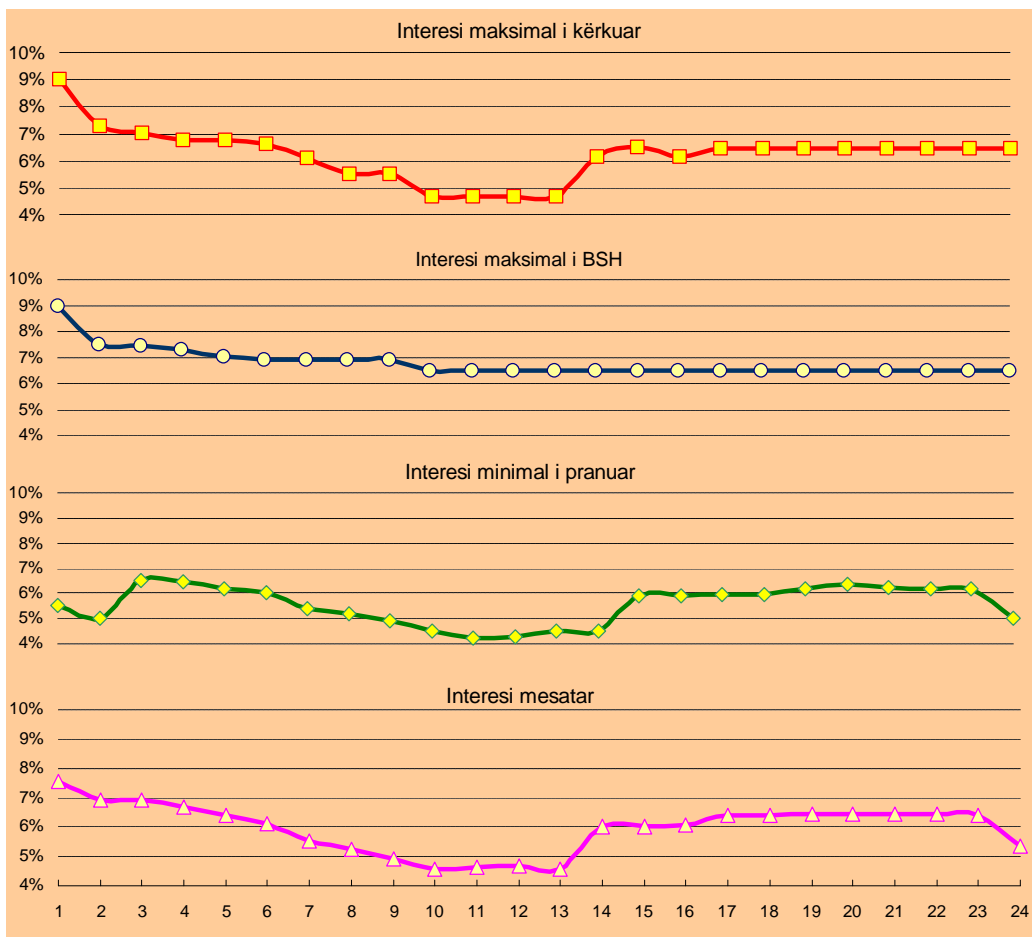
Nëpërmjet këtyre operacioneve, Banka e Shqipërisë disponon një instrument i cili i lejon një banke qendrore të ndikojë mbi situatën e likuiditetit në treg, në varësi të objektivave të saj monetarë. Këto operacione, përdoren si një instrument standard nga të gjitha bankat qendrore në vendet me ekonomi të zhvilluara. Operacionet e tregut të hapur të Bankës së Shqipërisë, gjatë vitit 2000, u përqëndruan në përdorimin e instrumentit të marrëveshjeve të riblerjes dhe të anasjellta të riblerjes me marrëdhënie dypalëshe (në gjysmën e parë të vitit) dhe në formën e ankandëve (në gjysmën e dytë të tij).

Miratimi i rregullores për ankandet e marrëveshjeve të riblerjes, në prill të vitit 2000, dhe organizimi e zhvillimi i tyre, për herë të parë, në fund të muajit korrik 2000, i parapriu liberalizimit të plotë të normave të interesit për depozitat në bankat me kapital tërësisht shtetëror dhe përgatitjes për kalimin nga instrumentet direkte në ato indirekte të politikës monetare.

Kalimi në ankandet e marrëveshjeve të riblerjes ka si qëllim të realizojë:

1. transmetimin e vendimeve të Bankës së Shqipërisë në sferën e politikës monetare, në mënyrë të plotë, të njëkohëshme dhe të njëtrajtshme, tek të gjithë operatorët e tregut ndërbankar dhe më gjerë;
2. ndikimin mbi normën e interesit në tregun primar të letrave me vlerë të Qeverisë së Republikës së Shqipërisë dhe nëpërmjet saj, ndikimin mbi normën e interesit të depozitave në sistemin bankar;
3. zhvillimin e tregut ndërbankar të parasë.

Duke patur parasysh objektivat e mësipërm, Banka e Shqipërisë ka shfrytëzuar ankandet e marrëveshjeve të riblerjes për të ndikuar mbi nivelin e likuiditetit në tregun ndërbankar.

Grafiku 22. Përqindja në ankandet e repove (numri i ankandëve në boshtin e X-ve).

Ndonëse deri tani, ankandi ka shfaqur një mundësi për investimin nga bankat tregtare të rezervave të tyre likuide, Banka e Shqipërisë ka ndryshuar shumë e pranuar për pjesëmarrje nga bankat, duke bërë që efekti neto i ankandit të jetë në shtim ose në pakësim të gjendjes së likuiditetit të tregut ndërbankar, sipas situatës së krijuar.

Në përgjithësi, gjatë vitit 2000, janë zhvilluar marrëveshje riblerjeje (në të cilat Banka e Shqipërisë ka dhënë hua bono thesari kundrejt fondeve në Lekë) në masën 117,958 milionë lekë. 40,658 milionë lekë përfaqësojnë marrëveshje riblerjeje të zhvilluara me bankat e nivelit të dytë në marrëdhënie dypalëshe. Sasia prej 77,300 milionë lekësh përfaqëson marrëveshje riblerjeje të zhvilluara përmes ankandit (në gjashtëmujorin e dytë). Pjesëmarrëse në marrëveshjet e riblerjes, në të dyja format, kanë qenë pothuaj të gjitha bankat tregtare, që operojnë në vendin tonë. Banka e Kursimeve, ka patur peshën më të madhe në të gjitha këto transaksione. Më poshtë është paraqitur shuma e transaksioneve të riblerjes sipas muajve dhe pesha e Bankës së Kursimeve për secilin muaj.

Tabela 23. Operacionet e marrëveshjeve të riblerjes për vitin 2000 (në miliardë lekë).

Muaji	Janar	Shkurt	Mars	Prill	Maj	Qershor	Totali
Shuma	9.94	4.81	8.60	7.03	5.57	4.71	40.66

*-me ankand

Muaji	Janar	Shkurt	Mars	Prill	Maj	Qershor	Totali
Shuma	1.00	4.30	7.00	5.00	36.50	23.50	77.3

*- me marrëdhënie dypalëshe.

Tabela 24. Pesha e Bankës së Kursimeve në marrëveshjet e riblerjes sipas muajve (në miliardë lekë).

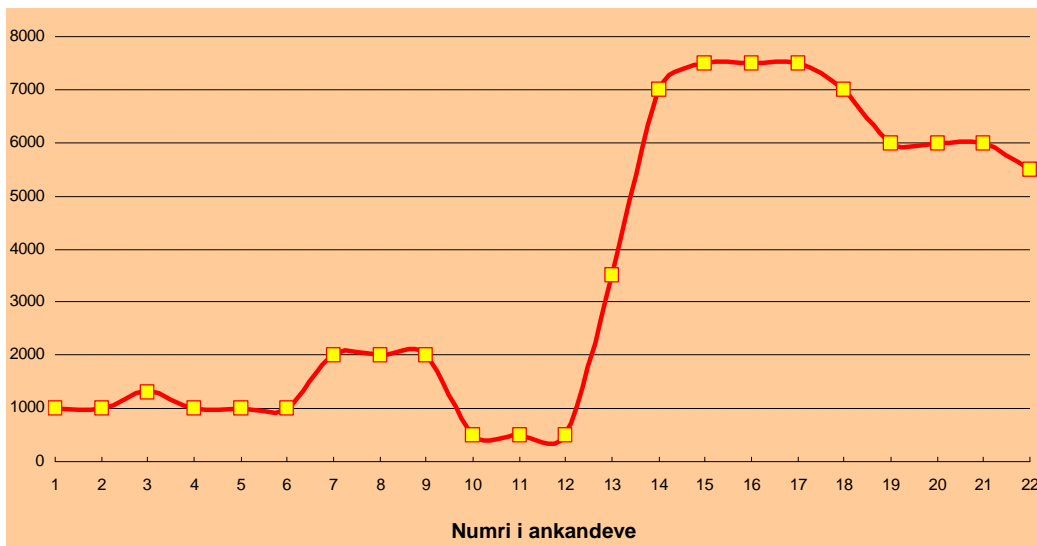
Muaji	Janar	Shkurt	Mars	Prill	Maj	Qershor	Totali
BK	7.15	3.8	7.00	3.50	0.60	2.50	24.55
Në %	71.92	79.00	81.40	49.80	10.77	53.10	60.38

*- me ankand.

Muaji	Janar	Shkurt	Mars	Prill	Maj	Qershor	Totali
BK	0.65	2.53	5.16	3.58	34.06	22.78	68.77
Në %	65.00	58.84	73.73	71.65	93.32	96.96	88.97

*- me marrëdhënie dypalëshe.

Pesha mesatare e pjesëmarrjes së BK, për vitin 2000, është 79.11 për qind.

Grafiku 23. Shuma e shpallur nga Banka e Shqipërisë (në miliardë lekë).

Duke vështruar më në hollësi ecurinë e ankandeve të riblerjes, vëmë re që në çdo ankand kanë marrë pjesë mesatarisht 5 banka tregtare. Interesi i ofruar nga Banka e Shqipërisë për shumën e pranuar në ankand, ka ardhur në rënie. Fillimisht ai ishte 9 për qind, ndërsa në tremujorin e fundit të vitit është stabilizuar në 6.5 për qind. Në mënyrë grafike, ecuria e normës së interesit të ofruar nga Banka e Shqipërisë, si dhe e normës mesatare të interesit, sipas ankandeve, jepen në grafikun 18. Është bërë kujdes, që sasia e likuiditetit në tregun ndërbankar të jetë e mjaftueshme për realizimin e çdo ankandi, në mënyrë që të ruhej rivaliteti mes bankave tregtare për pjesëmarrje në ankand. Në të njëjtën kohë, shuma e shpallur nga Banka e Shqipërisë për pjesëmarrje ka ardhur në rritje dhe grafikisht ajo paraqitet në grafikun 17.

2.3.3. TREGU NDËRBANKAR.

Në këtë treg, bankat realizojnë marrëveshjet për huamarrjen ose huadhënien e fondeve, për periudha kohore të shkurtra. Gjatë vitit 2000, u vërejt një prirje e bankave për t'iu drejtuar më shumë njëra-tjetrës në plotësimin e nevojave të tyre për likuiditet. Në mënyrë indirekte, kjo nënkupton një rritje të vëllimit të aktivitetit dhe, njëkohësisht, një qëndrim më aktiv në administrimin e portofolit të aseteve të tyre. Të dhënat i referohen periudhës tetor-dhjetor 2000, kur bankave tregtare i është kërkuar të raportojnë veprimet e kryera në këtë treg pranë Bankës së Shqipërisë. Sipas këtyre raportimeve, në këtë periudhë janë kryer 34 transaksione të tregut ndërbankar, në formën e huamarrjes afatshkurtër.

Në 17 raste, Banka e Kursimeve ka qenë huadhënëse e fondeve, pa qenë në asnjë rast huamarrëse. Në 28 raste, Banka Tirana ka qenë huamarrëse e fondeve, pa qenë në asnjë rast huadhënëse. Banka të tjera të pozicionuara si huamarrëse kanë qenë : Banka Ndërkombëtare Tregtare, Banka Italo-Shqiptare dhe Banka Amerikane.

Në rolin e huadhënësit, janë pozicionuar të paktën një herë, pothuaj të gjitha bankat. Kohëzgjatja mesatare e këtyre transaksioneve ka qenë 12 ditë, kohëzgjatja minimale ka qenë 1 ditë dhe ajo maksimale 35 ditë. Norma mesatare e interesit të huasë në tregun ndërbankar, ka qenë 6.3 për qind. Kjo vlerë, është mbi nivelin mesatar të normës së interesit të realizuar në ankandet e marrëveshjeve të riblerjes, prej 5.72 për qind. (Diferenca përfaqëson kthimin e dëshiruar nga Banka e Kursimeve për investimin e fondeve të saj të tepërta, në tregun ndërbankar.) Norma minimale e interesit ka qenë 5 për qind, ndërsa ajo maksimale 9 për qind. Fondet që kanë lëvizur, kapin vlerën 4,655 milionë lekë. Shuma më e madhe për një transaksion të vetëm është 900 milionë lekë, ndërsa më e vogla, 5 milionë lekë. Vlera mesatare për transaksionet e kryera, është 136.9 milionë lekë.

2.3.4. TREGU SEKONNDAR.

Në tregun sekondar të bonove të thesarit, ku realizohen blerjet ose shitjet e tyre nga bankat, veprimet kanë qenë tepër të kufizuara në numër dhe në pjesëmarrës. Nëse përjashtojmë nga llogaritjet veprimet në të cilat Banka e Shqipërisë ka qenë palë (3 raste), gjatë vitit 2000 janë zhvilluar 6 transaksione në tregun sekondar. Banka e Kursimeve ka qenë palë në të gjitha këto transaksione, duke u pozicionuar në blerje të bonove të thesarit. Në të gjitha rastet, partneri i Bankës së Kursimeve ka qenë Banka Tirana, e pozicionuar në shitje të letrave me vlerë. Një nivel likuiditeti i bollshëm në Bankën e Kursimeve, si rezultat i zhvillimeve strukturore që kufizojnë mënyrën e investimit të saj, e ka shtyrë atë të kërkojë investimin kryesisht në bono thesari.

Ndërkohë, bankat më të vogla tregtare, me një mënyrë ndërtimi dhe funksionimi më fleksibël dhe me dëshirën për të qenë aktive në tregun e brendshëm të parasë, kanë patur nevojë për fonde likuide në një moment të caktuar. Në të njëjtën kohë, ky numër i ulët i transaksioneve reflekton vlerësimin, që i bëjnë bankat bonove të thesarit, si investime përfundimtare (të cilat preferohen të mbahen deri në maturim).

Kredia e refinancimit dhe ajo lombard nuk janë përdorur gjatë vitit 2000. Në përgjithësi, situata e likuiditetit të tregut ka qenë e mjaftueshme dhe nevojat e papritura për likuiditet, që mund të jenë shfaqur në një moment të caktuar, janë plotësuar përmes marrëveshjeve, që kanë realizuar bankat mes tyre në formën e huadhënies së kolateralizuar.

Për vitin e ardhshëm, fokusi i aktivitetit do të mbetet në drejtim të zgjerimit të instrumenteve indirekte të politikës monetare dhe të plotësimit të kuadrit rregullator të tyre. Mendojmë se vetëm në këtë mënyrë, do të përmirësohet mekanizmi i transmetimit të vendimeve të politikës monetare në drejtim të zhvillimeve në normën e interesit të tregut si dhe do të rritet aktiviteti i tregut ndërbankar.

2.3.5. TREGU I KAPITALEVE.

2.3.5.1 AKTIVITETI OPERATIV I BURSËS SË TIRANËS.

Viti 2000, për Bursën e Tiranës, shënon vitin e parë nga krijimi, që në sesionet e saj nuk regjistrohet asnjë tregtim. Një fakt i tillë nuk jep mundësi të nxirren tregues dhe të vlerësohet tendenca dhe zhvillimet në të ardhmen në tregun sekondar të bonove të thesarit. Pavarësisht se rregullorja e re mbi procedurën e tregtimit në Bursën e Tiranës është komode për bankat dhe praktikisht e lehtëson dhe e thjeshton këtë procedurë për to, tregu primar ende konkurrin fuqishëm tregun e Bursës dhe bankat e preferojnë më shumë atë. Praktikisht, në këtë treg janë ekzekutuar, vetëm për periudhën 14.06.2000 - 07.11.2000, transaksione në vlerën 1,153,374,000 lekë, nga të cilat dy janë transaksione të Bankës së Shqipërisë me Bankën Kombëtare Tregtare, në shumën 103,374,000 lekë. Por, përveç ekzistencës së alternativës së tregut sekondar për shitjen dhe blerjen direkte të bonove të thesarit midis bankave, si shkaqe të tjera për mosfunksionimin e tregut sekondar të bonove të thesarit në Bursën e Tiranës përmendim:

- i. monopolizimi i pronësisë së bonove të thesarit nga një subjekt i vetëm. Sot, Banka e Kursimeve zotëron rreth 75 për qind të totalit të bonove të thesarit të emetuara dhe të pamaturuara;
- ii. niveli i lartë i likuiditeteve në treg. Kjo ka bërë që të gjitha bankat të jenë, pothuaj gjithnjë, të vendosura vetëm në pozicion blerësi pa palë shitëse;
- iii. moskryerja e transaksioneve nga ana e subjekteve jobanka. Pavarësisht nga fakti i licencimit nga Komisioni i Letrave me Vlerë, të një shoqërie private për të operuar si *dealer*, kjo shoqëri nuk ka ekzekutuar asnjë transaksion në Bursën e Tiranës gjatë vitit 2000.

Gjatë vitit 2000, për të tretin vit rresht, nuk u krye asnjë transaksion me obligacionet qeveritare. Shkaqet e një mungese të tillë tregtimi vazhdojnë të mbeten përsëri termat e pafavorshëm të këtyre obligacioneve (konkretisht kuponit i tyre).

Nga ana tjetër, në Bursën e Tiranës ende nuk është kuotuar asnjë aksion i ndonjë shoqërie aksionere. Kjo ka ardhur kryesisht si rezultat i mospërmbushjes së kriterëve cilësorë të kuotimit në bursë, si: aftësi të spikatura në administrim e prodhim raportesh financiare cilësore e transparente; mosekzistencës, në shumë raste, të një pozite të shëndoshë financiare të ndërmarrjeve; apo mosinteresimit të këtyre të fundit për të listuar aksionet e tyre në listën zyrtare të Bursës së Tiranës dhe rrjedhimisht, i mosdëshirës së tyre për t'u kthyer në shoqëri aksionere publike e për të ngritur kapital nëpërmjet Bursës së Tiranës.

2.3.5.1. REALIZIMI I OBJEKTIVAVE TË VENDOSUR.

Pavarësisht nga situata në të cilën ndodhet Bursa e Tiranës dhe niveli inekzistent i operacioneve në të, për krejt vitin 2000, duhet të theksohet se gjatë këtij viti:

- ✍ U kompletua kuadri bazë rregullator që administron aktivitetin e Bursës së Tiranës, nëpërmjet miratimit nga Bordi Mbikëqyrës i Bursës së Tiranës edhe të disa rregulloreve të tjera (shih box 2-5) si:
  1. rregullorja e komitetit disiplinor të anëtarësimit;
  2. rregullorja e komitetit të listimit; dhe
  3. rregullorja e procedurës së tregtimit në Bursën e Tiranës.
- ✍ Filloi fushata marketing e Bursës së Tiranës, me qëllim promovimin e Bursës së Tiranës dhe njohjen me instrumentet financiare. Konkretisht, u organizuan seminare me punonjësit e Bankës së Shqipërisë, me gazetarët ekonomikë dhe me përfaqësues të biznesit.
- ✍ U organizua takim-diskutimi “Ringjallja e Bursës së Tiranës”, me iniciativën e Bankës së Shqipërisë. Organizimi i këtij takimi diskutimi përbën, pa dyshim, përpjekjen dhe lëvizjen më të rëndësishme në drejtim të bërjes funksionale të Bursës së Tiranës dhe shikimit të kësaj të fundit nga Banka e Shqipërisë. Në fund, takimi i diskutimit doli me disa konkluzione të rëndësishme¹.
- ✍ U organizua takim-diskutimi “Shoqëritë aksionere drejt Bursës së Tiranës”, një bashkëpunim midis Bankës së Shqipërisë dhe Institutit për Bashkëpunim dhe Zhvillim. Në fund takimi i diskutimit doli me disa konkluzione të rëndësishme².
- ✍ U miratua, nga Këshilli i Ministrave, projektligji i ri “Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.8080, datë 01.03.1996 “Për letrat me vlerë”, duke i hapur kështu rrugën miratimit të tij nga Kuvendi. Miratimi i këtij projektligji do të çojë në shikimin faktike (juridike) të Bursës së Tiranës nga Banka e Shqipërisë³.
- ✍ U hartua pyetësori “Biznesi Shqiptar përkundrejt Bursës së Tiranës” dhe u volën të dhënat respektive nga bizneset shqiptare. Qëllimi i këtij pyetësori është kryerja e një vrojtimi mbi gjendjen e biznesit shqiptar, me synim gjetjen e rrugëve dhe të mundësive për tërheqjen e shoqërive shqiptare në tregun e kapitaleve, si një nga alternativat e pashfrytëzuara për rritjen, zgjerimin e aktivitetit dhe efektivitetit të tyre ekonomik.
- ✍ U kryen disa publikime si:
  1. broshura “Bursa e Tiranës dhe Letrat me Vlerë”;
  2. përmbledhja në shqip e rregulloreve të Bursës së Tiranës: “Rregulloret e Bursës së Tiranës”;
  3. përmbledhja dygjuhëshe (shqip-anglisht) e rregulloreve të Bursës së Tiranës: “Rregulloret e Bursës së Tiranës – Rules of Tirana Stock Exchange.

²⁶ Dokumenti i plotë i konkluzioneve të këtij takimi diskutimi paraqitet në aneksin 1 të Raportit Vjetor të Bursës së Tiranës 2000, botuar në Buletinin Ekonomik të Bankës së Shqipërisë nr.1, mars 2001.

²⁷ Dokumenti i plotë i konkluzioneve të këtij takimi diskutimi paraqitet në aneksin 2 të Raportit Vjetor të Bursës së Tiranës 2000, botuar në Buletinin Ekonomik të Bankës së Shqipërisë nr.1, mars 2001.

²⁸ Në fillim të vitit 2001 ky projektligj u miratua nga Kuvendi i Republikës së Shqipërisë.

Të gjithë hapat e ndërmarrë gjatë vitit 2000 si dhe ata, që priten të ndërmerren në të ardhmen do të synojnë arritjen e objektivave finalë madhorë, që janë vitalizimi i aktivitetit të Bursës së Tiranës me produktin bazë, aksionet dhe shkëputjen e saj nga Banka e Shqipërisë e funksionimin si institucion i pavarur.